

З О Р А

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

УРЕЂУЈУ

АЛЕКСА ШАНТИЋ И СВЕТОЗАР ЋОРОВИЋ.

Год. I.

У МОСТАРУ, 30. ОКТОБРА 1896.

Бр. 7.

И ЈА ЋУ.....

ја ћу једном, можда врло скоро,
Махнути овај колебљиви свет,
И тебе, сето, непрелазна горо,
Прећи ће тада моје душе лет.
Сићи ћу доле међу неме сени,
Па хоће л' тада бити лакше мени?

Хоћу ли онда, у вечитом миру,
Спокојства наћи, коме стремих ја,
Кад стане душа по плавом свемиру
Лебдети лака, хоћу ли? — Ко зна!
Вечита поља крије густа тама
И све је тако непознато нама!

Ах, једно само желео бих тада
Кад мене жиће, када смрти мач
Разбије пехар горчине и јада,
Над мојим гробом кад зајеца плач,
Пре него л' зачнем под земљом да трунем,
Да целсм свету ја у очи пљунем.

Јест, целом свету, који ми је вазда
За моју љубав повраћао злим,
Ком срце давах а његова мазда
Подло и гадно титрала се њим.
Да најпре пљунем у лице.....
И гадној злоби и „верном“ другару.

И сваком оном, око гроба мога,
За мојим бићем који жале сад,

А чија ме је прогањала злоба,
 Газила срце, разбијала над;
 Камењем који удараху мене,
 А сад ми дижу споменика стене.

Ту милост само да ми Смрт подари,
 Њихову подлост да жигошем ја,
 И нискост гнусну и живот коварни,
 На намук крвцу што сисати зна;
 А онда... онда и у Паклу место
 Мени ће бити срећа и балженство.

Карловци

Драгутин Ј. Илић.

К Р А Ј Ш У М Е

росеци мрачни, суморна ока
 Над њима храшће, чамови млади —
 Ајде у хладак, сенка дубока
 Зове те, да ти раће расхлади;
 Ено ти стазе са густом травом
 И сада дрво тајним језиком
 О срећи шапће над твојом главом;
 Кликни ко некад младим ускликом!...
 Тако голуба наде варкају
 На празно гнездо скорашње среће,
 Док мртвом другу у пустом крају
 Крваво перје ветар размеће...

Мил. Јакшић.

У врт дошла тица мала

(Фердинанд Штоле)

У врт дошла тица мила —
 Одело је суро краси —
 Што је у свет излетила
 Премалеће да огласи.

Одећа је проста њена,
 Али песма: пуна плама!
 Као слика савршена
 Погледа ме очицама.

Ох, певај ми јоште, тицо,
 Песма ти је тако мила,
 Као да си љубичице
 Мирисаве у груд скрила!

С. Д. Мијалковић.

НАШЕ АРХИВЕ

Прича Бранислава Ђ. Нушића.

У варошици К. има хиљаду и осам стотина становника; шест сокака; три попа; седам кафана; један срески начелник; два пензионара; седамнајест удовица; три учитеља; две учитељке; један предсједник општине; две пијаце; четири политичке странке и т. д.

Да не би овакав почетак личио на извод из какве географије или путописа, ваља одмах да пређем на причу о једном чудноватом догађају који се десио у варошици К.

Дакле, сем свега набројеног у варошици К. има сад и једна менажерија. Вратила се са некаквога вашара, на коме је зло прошла, па свратила и овде на неколико дана. Истина, кад је менажерија стигла, писар Паја је рекао: „У нашу варош било је баш сувишно доводити какве животиње!“ али је честити Словинац, господар менажерије, свратио од нужде, јер није имао трошка да даље путује.

Код Газда Саве бакалина мало дасака и клинаца на вересију; код газда Нићка сапунције на вересију греде и месо за исхрану животиња; код овог ово, а код оног оно — елем честити газда направи некакву малу бараку па сутра дан у зору удари бубањ кроз варош и на сваком ћошку газда застаје да изговори ону познату реч; „Великолепна светска менажерија. Дођите да видите што до сад нисте видели!“ и т. д.

Међу тим кад уђете у менажерију, која је у осталом имала свега шест животиња, газда вас најпре доведе до једног смрдљивог кавеза и отпочне овакво објашњење:

— Медвед, у науци назват *Ursus bellicosus*; страшило света. До сад је

појео две газде менажерија. Кад је прошлог лета са једном менажеријом, од које сам га ја купио, био у Москви, овај је медвед разбио решетке од кавеза, појео газду и прогутао једног мэмка па за тим побегао у оближњу Булоњску шуму. Три дана су у Москви били затворени сви дућани; богатији свет побегао је у оближњу варош Иркутск, а у Москви остао је само генерал Гурко. Из Петрограда су једнако летеле депеше и питале: „Где је сад медвед; шта је са генералом Гурком; шта је са генералом Робекином; овамо се чује да је прогутан генерал Бигајев!“ и т. д.

Међу тим тај медвед, који је са толиким руским генералима имао посла, тако је по спољашњости изгледао, као да је заиста био у Москви али не прошлог лета него још са Наполеоном I., када је овај походио Москву. Био је тако очерупан, изгладнео и одрпан, да је просто личио на коцкара који је јуче пуштен из хапса.

Слона би требало са сажаљењем обићи. Он је толико био матор и оклемпавио, да је личио на најобичнијег просјака који пред црквом проси. И он, разуме се, има своје латинско име и причу како је на њему однесен „Раца бухарски“ до гломаче и спаљен од стране „Енглеске експедиције“. Енглези би и данас врло радо откупили овога слона за спомен.

За тим има једна птица, која је са свим „нов проналазак“ за науку, па за то још и носи своје „популарно име“ а у науци се назива „*Socsocus dulcivitoperus*“. Та је птица знаменита што своје мале „не раћа

помоћу јаја већ као и друге животиње“. Кад се гледалац мало боље загледа у овога *Socsocusa dulicivitoperusa*, све му личи на мању домаћу патку којој је реп само умочен у „вешблау“ или тако неку боју; међу тим она и не прави на гледаоце толико утисака својим обојеним репом колико својом особином да „не рађа помоћу јаја“.

За тим има једна лисица којој су одсечене уши да би се могла назвати „шведска лисица“. Има једна видра и један мајмун који је најпосле још једини мало приличио и, као да је то знао, био је веома горд према свима осталим животињама па чак и према гледаоцима.

Као седми екземпляр у овој менажерији могла би се рачунати жена газдина. То је било тако суво створење са туђом прљавом косом, изгладнело и прозрочно, да ти се чини могао би је узети у руке па је згужвати као табак хартије. Њено одело изгледа ти као да су штрктали *Socsocusi dulicivitoperusi* а коса у таквом нeredу, као да јој је вилама набациана на главу.

Она је седела на каси а та је каса тако некако мала и завесама покривена, да је изгледало заиста као да и она седи у кавезу. Кад сам је видео готово сам очекивао да ми газда менажерије показујући на њу узвикне: „У науци позната под именом: *Mulier Feminus*. Није тако ретка животиња, лако се лови али се врло тешко припитомљава“ и т. д.

Грађани варошице К.* ишли су и гледали менажерију али, кад су већ сви отишли и видели, газда је прорачунао и добио је 210 гроша, рачунајући улазну цену по грош на главу. Варошица К.* није могла више гледалаца дати баш да је била и 20 пара улазница.

Честити газда менажерије, међу тим, за осам дана бављења направио је 518 гроша дуга само за месо, јер су животиње, да боме, морале јести, а он је свакојако морао пити. Нићко сапунџија давао на вересију данас, давао сутра али кад прође недеља дана и брат Словенац овако и онако извија а Нићко вели: „Напиши признаницу!“ Брат Словинац вели: „драге воље!“ и напише му признаницу на 518 гроша.

Кад је прошао и девети дан а Словинац увидео да се дугови пет пута јаче пењу но приходи; седне то вече са женом; донесу оку вина и почну да разговарају озбиљно о себи и својим животињама и о томе, како се овако више не може. Они донесу и извозну одлуку коју је сутра дан сазнала и цела варош, т. ј. у јутру кад се отворише ћепенци по целој се варошици просу глас да је поштовани газда „великолепне светске менажерије“ побегао ноћас, повео собом жену, видру и мајмуна а оставио све друго т. ј. дугове: медведа, слона, шведску лисицу и *Socsocusa dulicivitoperusa*.

Као да је гром пуко у варошици К.* тако се цела чаршија упрепастила на ту вест, али најпосле, цела остала чаршија могла је и да се упрепасти а могла је и да остане равнодушна, али газда Сава бакалин и газда Нићко сапунџија упрепастили су се истински.

Власт као власт, да боме, одмах предузме „неужне мере“, јер најпосле власт за то и јесте ту да предузима „неужне мере“ кад се што сврши.

Елем власт изашље чиновника да изврши попис свега што је остало. Чиновник, г. Паја, ишпарта табак, стави рубрике, оде у менажерију, седне за касу и почне попис, који је за тим овако гласио:

1. Један слон велики,
2. Један пар папуча поцепаних,
3. Лисица са кавезом, без ушију,
4. Један астал, одозго плав, са фијоком.
5. Тица са плавим репом, слична пловану, са кавезом.
6. Једна мушка чарапа, са свим исцепана.
7. Мечка, са доста исквареном кожом, у кавезу.
8. Пола оке јексера, обичних.
9. Један бубањ стар и буца којом се лупа ради свирања уз бубањ.
10. Једно велико платно просто, прљаво.
11. Један пар црвених завеса, простих.
12. Једно велико стакло у коме је судећи по мирису, држана ракија.
13. Две кофе за воду с дршкама.
14. Једна дугачка мотка од дрвета.
15. Један кајиш с рупама.
16. Једна лампа без стаклета.
17. Једна табла на којој пише: „Великолепна светска менажерија“.

После власт запечати менажерију а животиње кад видоше, да им писар Паја не мисли ништа за јело давати, нададоше такву дреку, да је свакоме, ко је чуо, морала наићи суза на око од жалости. Слон је плакао као удовица после шест недеља; а у мечке, од глади, дошао глас мек као у канаринке. Али г. Паја, разуме се, није смео имати срца јер је био на званичној дужности.

Док је г. Пајин попис добио нумеру, па решење, па док је предат на извршење, разуме се прошао је још један дан а „шведска лисица“, враг јој бабин, навикнута на друкчу администрацију, није хтела и тај један дан да буде стрпељива него,

без икаквих оправданих разлога, цркне. Сутра дан, кад је отпочела лицитација г. Паја стави у рубрику „примједба“ својеручно: „цркла услед сопствене смрти“; то као за то да се не би пребацило да ју је ко убио.

На лицитацији било је много света, готово сва варош јер, разуме се, то је била најзанимљивија лицитација од свих што су до сад биле на свету. И макар да се цео свет подмигивао, смејао и добацивао свакојаке речи, господин писар Паја је седео озбиљно на каси као човек који разуме свој посао.

Астал плав са фијоком оде за 7 гроша, пола оке јексера за 30 пара; оно велико платно за 19 гроша; чарапу бацаше; код једног пара црвених завеса као мало застале надметање, јер многи их нису хтели што су „неморалне“ боје, па се не могу употребити у фамилијарној кући; најпосле их један кафеџија узе за 3 гроша; бубањ купише цигани за 42 гроша. Ону таблу са написом „Великолепна светска менажерија“, купи један бакалин за 9 гроша са намером да избрише ону реч „менажерија“ па да стави „бакалница“ јер му се некако учинило да ће то бити леп натпис: „Великолепна светска бакалница“. Пар папуча продадоше за 1 грош; мртву лисицу за 14 гроша; ретку животињу „*Soesocusa delicivitorerusa*“ продадоше по цену по коју се продаје патка јер, и онај што ју је купио, кушио је за вечеру, али кад се све то распрода, наиђе прави метеж и нестрпељиво кретање међу сабранима, јер г. Паја метну прст на једну ствар у пописном списку и рече, врло званичним гласом, ударајући нарочито на последњу реч: „Изведите слона!“

Свет поче на сав глас да се смеје, да виче, да се шали тако, да се г. Пајин глас, који је неколико пута нешто објашњивао, није могао да чује. Тога ради, г. Паја нађе за потребно да обавести народ и он то учини заиста врло прикладном речју:

— За што би се смејали, молим вас, И слон је ствар као и свака друга ствар па за што се, молим, не би могао и слон лицитирати. Ето, на примјер кад смо лицитирали папуче и јексере ви се нисте смејали и нисте викали. За што?! За то што су то папуче и јексери. Ето тако исто и ово је слон. Друга би то ствар била да сам ја сам измислио слона, али ја га нисам измислио него ево га овде у списку и сваки, који оће може прочитати да овде пише: слон. Дакле то није ништа смешно!

После овако мудре речи нико се више не насмеја, само што раздрагано и одушевљено узвикнуше: А-а-а-а-а!... кад два пандура изведоше слона.

Слон је са чудноватим миром у души и на лицу дозволио да се лицитира. Само у први мах кад објавише да је процењен са 200 гроша, у њему се узбуни понос те енергично пружи сурлу и мал не фљисну г. Пају да овај вешти полицајац чак и то није предвидео и једним скоком склонио се иза платна. Свет као свет, разуме се, ударио опет у смејање а г. Паја, који се врати истина блед као крпа али ипак званичнога израза на лицу, сзде опет на столицу додајући: „Ето, за што се ја не смејем, молим вас. Ту нема ничег смешног!“

Најпосле поче надметање. Неко додаде једну пару а други неко грош. Разуме се, никоме не треба

слон али га лицитирају шале ради, јер уз сваку пару, коју по неко дода, полети са свих страна по десет шаливих додатака и примедоба.

Газда Нићко сапунџија, кога се цела лицитација највише тиче, јер је главни поверилац и има много да прима, стара се сиромаш да свака ствар изађе макар са пола гроша скупља. И он лицитира колико да попне цену, али се увек стара да не останествар на њему. Тако и код слона. Дође до 206 гроша, све у шали; Вићко сапунџија додаје грош — 207; неко други додаде 2 гроша; трећи 20 пара; четврти 20 пара, изађе 210 гроша. Нићко сапунџија додаје још један грош — 211 гроша; неко додаде пару, па се ућуташе. Нићко да опет помакне додаде још једну пару. Сад баш сви ућуташе. Лупа добои; слон стрпељиво жмирка; г. Пајо прегледа по редовима неће ли још који што казати а Нићко сапунџија узврдао се и нуди једног до себе да дода још једну пару. Оће бити, неће бити, али — нико ни да зине. Нићко додаје још једну пару, аја, нико да прихвати. Први пут!..... Нићко сапунџија гледа у г. Пају, гледа у слона, гледа у народ погледом који иште саучешће. Други пут!..... Нићко се чеше по врату и зноји се по челу. И.... трећи пут!.... Нићко сапунџија испусти руке и тужно погледа у слона а слон промрда сурлом и симпатично погледа у Нићка сапунџију. Дигне се једна вика и дрека и смеј. Честитају му, задиркују га и, док Нићко не уме од чуда да се освести, пандур му већ стрпа у руке једну узицу а Нићко погледа и виде да већ притежава слона. Једва је толико још знао да каже:

— Људи, не смејте се бар на муку!

Па пође кући а слон врло равно- цео свет тако, да није било кога да душно за њим са цуно уверења, да лицитира мечку, те је дадоше буд овај Нићко сапунџија мора бити за што циганима, којима већ није неки добар човек. За њима се дао била на одмет.

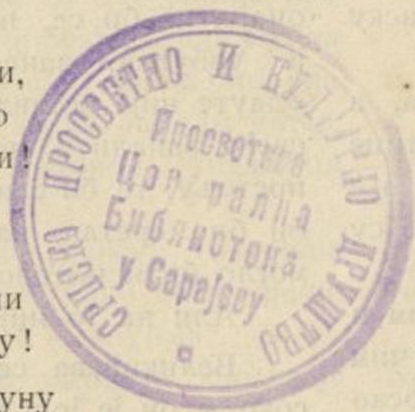
(Наставиће се).

П О Д Р У Ж И Ц О М

Ох, како пријатно
Лахки лахор пири,
А како ли слатко
Румен - ружа мири!

Како ли је дивно
У том перивоју,
Ђе славујак сјетни
Пјева пјесму своју!

Тек што вјетар дуну
И подиже грање,
Под ружом ми блјесну
Моје миловање.

У слатком се санку
Тио осмјехива —
Ко зна! Можда сада
Баш о мени снови.

— Зар њу да не љубнем,
Срцу да одолим?
Ма да је и анђ'о
Брани мачем голим?

Задрхта ми срце
К'о листак на ружи,
Кад ми тако врео
Први пољуб пружи...

Затим као вила
Од мене се вину, —
Санче! Слатки санче
Ала брзо мину!

Модрич

Авдо Карабеговић-Хасанбегов.

У Т Е Х А

— новела. —

Где је бола, гдје је јада — песма блажи;
Где се клоне, где се пада — песма снажи...
Где утехе нема друге — песма стиже;
А где сумња све обара — песма диже.

З. Ј. Ј.

I.

Беше пред Петров-дан.

Синовима богатога чиновника, Маринка Великовића, требаше полагати испит. Учили су гимназију.

Но они се, као и сви господски синови махом, преко године слабо учише, и кад

дође испит, они падоше, али не падоше са свим.

Падоше из два предмета. Мирослав, старији, из физике и алгебре, а Драгослав, млађи, из рачуна и немачког језика.

Отац, бојећи се, да на поновном испиту са свим не падну, нађе им једног великошколца, да их поучава.

Беше му име Светомир Миленовић. Био је сиромах али је са одличним уе-

пехом учио природно-математички одсек философије на Великој школи у Београду.

Професори га беху Великићу и препоручили.

Сваког дана после подне Свстомир је долазио, да поучава синове Великићеве, и бавио се с њима по читав час.

Пролазећи кроз двориште у собу, у којој им је поуке давао, увек је морао проћи покрај клупе, на којој је махом седела лепа Великићева ћерка, Станка, која тек беше свршила Вишу Женску Школу.

Она је обично плела или везла, а Свстомир је, заруменивши се и нехотице скинуо учтиво шешир, па покрај ње хитно прошао и отишао у собу, где су га ученици чекали.

Занимао се с њима, показивао им и објашњавао, писао и задавао, али, чим би од посла одахнуо и ученике у посао увео, очи би му се и нехотице отимале и погледале у прозор, кроз који се на клупи видела Станка, како ради свој посао.

Лепо, бело и умиљато лице њено беше милина погледати, особито, кад би јој на чело пале коврчице њене свиласте косе, које је умсла вешто даудеси, и кад би се рада дигла своје црне очи, па бацила поглед на баштицу, која је била у дворишту и коју је сама цвећем засадила.

Свстомир би онда, обично, поглед на прозору подуже задржао, па би се често толико заберавио, да није чуо ни кад су га ђаци питали, да им покаже по вешто, што нису били разумели.

Тек, кад би га по други пут запитали, он би се, као иза сна, тргао, па им усплахирено казивао, што су га питали, и тада би се око објашњења занео толико, да би заборавио и на време, за које је обично час држао, па би се по некад с њима задржао и много дуже, него што би требало.

Тада би често при одласку видео у башти лепу Станку, која је пред вече

обично посао остављала, па своје цвеће сама заливала.

Он би, по обичају, опет скинуо шешир, па би се брзо удалио, а по некад би путем и уздануо, престављајући себи у памети, по ново, црте њеног лепог лица.

Доста пута у вече, дошавши кући, он би узео свој најмилији разговор, флауту, уз коју је лепо свирао и која му је била најслађа утеха у сваком јаду и очају, па би се, не знајући ни сам што је узбуђен, занео свирањем тако, да флауте није остављао ни кад је требало свећу запалити, него би се извалио на постељу, те би свирајући замишљао, како би био сретан, кад би то лепо девојче могло бити његово.

Али на то није могао ни помислити.

Великићева се ћерка држаше на високо, а он је још био сиромашан ђак.

Око њене се куће врзаху нагиздани официри, а он није имао ни честитих хаљина. Једва је састављао крај с крајем.

За то би обично најрадије свирао ону тужну пјесму

„Чарна горо пуна ти си хлада,
Срце моје још пуније јада —
Јад јадујем ником не казујем!...“

Међу тим Великићева ћерка не беше баш тако немарна спрам сиромашног Свстомира.

И ако су око Великићеве куће облетали официри, које је Станка могла по вољи бирати, јер је имала кауцију, опет она није нерадо погледала ни на сиромашног ђака, што јој је браћу учио.

Доста пута, кад би седела на клупи, она би и нехотице бацила лак поглед на прозор од собе, у којој је браћи гласно и отресито говорио и предавао,

Ни сама није знала за што, али, тек, хтело јој се да погледа на прозор.

Разуме се, да је очи спуштала, чим би јој се поглед сукобио с његовим погледом.

Али, кад би он, одлазећи, покрај ње прошао и стидљиво шешир скинуо, она би се љупко осменула, па би гледајући за њим сажаљиво, по неки пут и преко воље узданула.

За то, што беше вредан а сиромаш, она је према њему осећала неко сажаљење и неку наклоност.

Тој својој наклоности није могла да даде израза.

Кад год би дошао на час раније, пре ужине, па би се њеној браћи слала ужина за оно време, док би он с њима био, она није пропустила, а да не замоли матер, да пошаље ужину и њиховом стидљивом учитељу.

„Чисто ми га жао, мајка“, говораше она. „Сирсмах, бог зна, како се и храни. Видиш, како је блед и слабуњав“.

После би чисто уживала, као да је неко добро учинила.

Осећала је, да би још више уживала, кад би га могла и сретнијим учинити.

Међу тим то не беху само осећаји сажаљења, које је она осећала према вредном и учтивом сиромашу, но и неки други осећаји, који су били узрок, те је почесто, кад би он отишао, залевајући цвеће, тихо запевала:

„Није благо ни сребро ни злато,
Већ је благо, што је срцу драго!“

II.

Дошао је био 16. августа, почетак нове школске године.

Синови Великићеви имали су да понављају испит.

Колико су зебли они од озбиљна и прека оца, толико је још више стрепио сиромаш Светомир, јер је од њихова испита зависило, да ли ће примити награду, за коју их је поучавао. А беше му нужда.

О распусту не примаше државне помоћи, благодејања, што је преко године примао, те се морао ослањати једино на кондиције и, у опште, на своју зараду.

А вредан ја био сиромаш.

Трчао је, радећи, на све стране.

Поред тога, што је ђаке учио, и новине је кореговао и експедовао.

Али му сва зарада отуда једва достојаше за стан и храну, а одело беше с њега већ спало.

За награду, што је имао да прими од Великића, уздао се да ће се моћи мало преодети.

Најзад дође и дан поновног испита.

Колико је срце куцало његовим ученицима, толико и њему самом.

Њима отац беше обећао, ако положи испит, нове хаљине, а, ако не положи, претио им је, да ће их даги на занат. А њему у име награде, беху обећана четири дуката. Таман за пар хаљина.

Стрепећи за њихов испит, није могао отрпети, а да им и сам не оде на испит.

Кад на какво питање нису могли да одговоре, долазило му је чисто да полети па да им пришапне, само да не падну.

Тешко му беше. Деца се беху збунила.

Особито старијем физика никако није ишла у главу.

Питаше га: „Ко је пронашао Њутонов прстен?“ а он ћути. Једва га обавестише.

Светомир да изиђе из коже. Мислио је већ пропадоше четири дуката.

Но, срећом, и наставници беху видели, да су се деца збунила, те им, узевши у обзир све одговоре укупно, дадоше довољну оцену, па их пустише у старији разред.

Боже, нигде њине радости, а бога ми и Светомирове.

Отишао је кући заједно с њима.

Њих и отац и мати весело пољубише у чело и зовнуше кројача, те им скроји нове хаљине, а њега зауставише, да буде код њих на ручку.

Његовој срећи не беше равне.

Седео је за једним столом са Великићевом породицом, баш према Станки, па ју је могао да гледа, колико му је мило било.

Но тим се ручком заврши његово одлажење у кућу Великићеву.

Деца беху положила испит и више им учитељ није требао.

Наши родитељи траже деци учитеља само у последњем часу.

Исплатише му и отпустише га

„Ој, девојко, убила те туга.

Моли мајку, да ти будем слуга!“

Сетан се растао са кућом Великићевом.

Али после није пропустио, а да одмах, чим је узео нове хаљине, не прође поред отвореног прозора са кога је Станка обично гледала на улицу.

Погледао је, јавио јој се, и она му је одговорила, па се чак и осменула, видећи га у новим хаљинама, и дуго је за њим гледала са неким тужним осмејком пуним милоште.

Не беше рђав младић. Повисок, бео, готово блед у лицу, косе смеђе, а очију крупних и пуних неке унутрашње туге и узбуђености. И кад се смејао, осмех му је изгледао сетан.

Станка није мрзила да га види.

По некад је чисто желела и да разговара с њим, али бадава — не беше њена прилика, па шта јој је вредило и да ступа с њим у познанство.

Узданула је и уклонила се с прозора, али он је уграбио да се дотле окрене и да опази, како је за њим гледала.

И то му је даскало,

Дуго је, после у флауту свирао :

„Окрете се и погледа на ме —

Чини ми се, да би пошла за ме“.

III.

Ђачка дружина на Великој Школи даваше забаву у корист своје књижнице.

У приређивачком одбору бехе и Светомир, јер бијаше виђен међу својим друговима и ако је био сиромаш.

Неки су од одборника дочекивали госте на уласку, а неки су им одређивали места.

Силан је свет долазио — једно да приложи на племениту целу, а, друго, да се одазове омладини.

Светомир је био на вратима, и нестрпеливо је погледао на госте, што су долазили.

Изгледао је Великићеву породицу.

На један мах и она се указа.

Светомир и збуњен и узбуђен, приђе, те их поздрави.

Станка га љупко погледа и лако климну главом. И господин Великић и госпођа Великићка му љубавно одговорише на поздрав.

Он оде, те им нађе и место и одведе их те седоше.

После се уклони, да дочекује друге госте, али, чим се игра започе, он зажели, да се ухвати до Станке.

Играо се краљев ор'о.

Он је чекао, док се она није ухватила

Али се и после дуго устезао.

Хтео је, полазио је, али је опет за-стајкивао па се враћао.

Бојао се, да јој не ће бити право, што се до ње хвата сиромашни ђак.

Најзад преже, па и немислећи, како ће га примити, приђе, рече: „молим“ и — Станка и њена другарица, која је до ње играла, пустише руке, те сз Светомир ухвати у коло између њих.

Чисто је био ван себе од радости.

Играо је тако раздрагано, како дотле никад није играо.

После игре, благодаревни раздрагано-ности, био је толико смео, да је замолио Станку, да шета с њим.

И она је шетала.

Он је био на седмом небу.

Говорио је о свачему. Благодарив јој је што је дошла на забаву; казивао јој је како се сматра за сретног, што је добио прилику, да се с њом упозна и,

изненадио се, кад је видео, како му она љубазно одговара.

Чак кад се играла друга игра, она се ухватила до њега.

Он је тада коло водио, и тако је лако и весело играло, да се чисто и сам чудио. Али није ни шала. Станка је била до њега.

Толико је био раздраган, да му се у раздрази учинило, да јој је један пут и руку мало јаче стискао, па ништа. Или у игрању није ни приметила, или се није љутила.

— Ја сам мислио, ви се никад не ћете ухватити до мене, рече он, ходајући с њом, после, испод руке.

— А за што? није сва срећа ни у богатству! рече она, знајући да се он сневива, што је сиромаш.

Светомирове се очи од радости засијаше.

Застао је, погледао је тако мило, као да ју је у мислима љубио, и, да није било онога силног света, би је у тај мах загрлио и од истине пољубио.

Али на очима толиког света, не остаје му ништа друго, него да се задовољи слатким разговором и ватреним погледима.

И после се до ње у коло хватао и, што му је било најмилије, видео је, да му је радо уступала место до себе, чим би пришао, да се ухвати до ње.

Оне ноћи, при повратку кући, она је рекла матери:

„Не знаш, мајко, како је љубезан онај младић, што је учио нашег Драгослава и Мирослава. Чудо, што је пријатан и разговоран!“

А он је ту вече, пошто су се гости разишли, са друштвом и веселу зору дочекао и у раздрази је неколико пута певао онај лепо одломак по једној Бранковој песми:

„Тихо вече к'о да те донело,
Сред анђела, са божија крила,
У ма с' дивна мени појавила,
У ма диену вече те однело!“

IV.

Прошле су биле тешке године мучног школовања.

Светомир је био свршио Велику Школу и држава га је слала на страну, да учи медицину.

Очекивала га је лепа будућност.

Ох, како би био сретан, кад би сад могао понудити своју руку лепој ћерци Великићевој.

Али заман, наука га је звала, да је не остави.

Помишљао је, да је запроси, па да је са собом на страну води, или бар, да јој да прстен, па да га чека, док се не врати.

Дуго се колебао и, назад, није могао срцу одољети.

Отишао је и запитао.

Али Великић не хтеде ни да чује и ако Станка није била од распада, да се одазове жељи Светомировој, и а о је пред мајком на само и оплакала, што је отац за њега не да

Држала је да јој сад није неприлика. Била би докгорка.

Али заман.

Отац је говорио, да Светомир поред ње не би могао ништа учити. Само би једно друго унесрећили.

Морали су се растати.

Великић није дао ни да се да реч, да ће га чекати.

Ласкао му је и хвалио га, али је говорио, да многи оду да уче медицину, па се не врате по десет година, те не може своје дете у неприлику довести.

Изгледало је, да би му Великић ћерку и дао, кад би се одмах могао примити државне службе, али Светомиру жао беше, да се растави с науком.

Тешко му је било. Стугом се вратио.

Не беше му сад чисто мила ни сама лепа будућност, што га је очекивала, кад није могао постићи оно, што му је срце желело — кад по повратку, није могао на извесно загрлити сну, за којом му је срце толико жудело.

Проклињао је и онај час, кад јој је браћу стао учити и кад ју је први пут видео. За све је кривио своју сиротињу и немаштину, а у флауту је свирао:

„Ти ћеш стати, па ћеш уздисати,
Па ћеш рећи то је моје било —
Моје било, па ме оставило...“

Но пре него што ћа поћи, опет није могао отрпети, а да, ма и одбијен, још један пут не оде у кућу господина Великића, и да не каже збогом.

Не беше му толико ни до тога да каже збогом, колико му беше до тога, што је желео, да још један пут види лепу Станку.

Уздао се још у будућност. Надао се да се не ће удати, док се он не врати.

Опростили су се.

Она му је на растанку узбуђено руку прихватила и с тугом му казала: „срећан пут?“

Он јој је захвалио, правећи се, да се радује, што иде да продужи науку, али кад је отишао кући, срце му је хтело пући.

Сутра је требало путовати, а њу је морао оставити.

Борио се са самим собом.

Премишљао је чак и да напусти медицину.

Но у тај мах му измакоше весели другови, што су с њим на страну поласили, те га позваше, да се, као што су раније били уговорили, то последње вече пре поласка провеселе заједно са осталим друговима и познаницима,

Међу њима се он, опет, незнајући ни сам како, поврати позиву и науци, и оде на заједничку вечеру.

Циричанка је трајала сву ноћ.

Сви другови младих питомаца, који се кретаху на страну, беху се искупили у једној малој ђачкој кавани, у којој је кава била двадесет пара, а вино три гроша, па су се частиди и веселиди.

Најмили су били и обичне свираче и гајдана, а и међу њима беше добрих свирача и певача, те се уз јестиво вино, играло, наздрављало и певало до миле воље.

Најприје су певали само бољи пезачи а остали су им помагали, али је после сваки певао на свој рачун.

Кад је дошло до тога засебног певања, могло се чути где по неки непрестано пева једну те једну песму.

Светомир је једнако певао:

„Станчице, душо и срце!“

Теревенка је трајала до расвитка.

У расвитаку су се дигли, да се опреме за даљни пут, али Светомир није могао одолети срцу, а да с друштвом најпре не прође поред Великићеве куће, која је била у једној мирној улици, недатско од каване, и да, још из даље, уздрхталим гласом не запева ону лепу Змајеву песму.

„Тихо ноћи, моје сунце спава...!“

А кад је био спреман њене куће, запевао је песму, коју је те ноћи у свом љубавном узбуђењу сам саставио:

Збогом душо, збогом злато,
Ја се за пут приправљам —
Ал ти своје тужно срце
У залогу остављам...!“

Да ли је то Станка чула, и, ако је чула, да ли је разумела јаде његове, то он није знао, учинило му се само, да се завеса на њеном прозору мало помакла, па му је на срцу лахнуло, као да ју је на растанку видео и загрлио.

Док је јутро свануло, они су већ били на лађи.

Сродници су их и другови допратили до саме лађе.

Тек кад је звонце на лађи други пут зазвонило, они су се с путницима изгрлили, изљубили и опростили.

И кад је лађа већ одмакла од обале, они се нису с ње одмицали, него су и даље поздрављали младе путнике, који

су се од своје домовине први пут с тугом растављали. Махали су на њих марамима и капима, докле год су их са обале догледати могли. И пугници су им одговарали.

Тек, кад је лађа далеко одмакла и кад се пугници више нису могли видети, средници су се и другови разишли и вратили кућама, неки, срећом младих људи, раздрагани, а неки с њихова одласка ожа-лошћени.

Путници су се, пак, одмах, чим им је обале из очију нестало, спустили доле у лађу, да се одморе и да одспавају.

Само је Светомир још неко време стајао на крову од лађе и погледао на заостали Београд, а на уснама му је лебдела она тужна Ненадовићева песма:

„Путник пугем путује,
Тужан тугом тугује..“

После је и он сишао доле.

V.

Прошло је било неколико година.

Светомир је свршио медицину, али је науку морао прекинути и са свима се својим друговима вратити у домовину.

Војска беше на граници.

Бугари су реметили равнотежу на Балканском полуострву. Хтели су да присаједине Руменлију.

Говорило се, да ћемо и ми у Стару Србију.

Час, који се тако дуго очекивао, беше дошао.

Сваки је за домовину требао да учини колико се може,

И Светомир је горео од жеље, да што више жртве поднесе за домовину. И поднео је.

Хитао је на бојно неговалиште, да вида рањенике, али није заборавио ни да разбере, шта је са његовом несусењеницом Станком Великићевом.

Баш је путовао у једно окружно место на граници, где је била подигнута војна болница.

Седајући на коморцијска кола, на којима је имао да путује, затече у њима

свога школског друга, Драгутина Денчића, судског секретара, који је, као војни комесар, ишао у исто место у које и он.

После обичног поздрава и спомена некадашњих дана, прва му брига беше, да запита за Станку Великићеву. Породица његовог сапутника живљаше у суседству са Великићевом породицом.

„Испрошена је“, рече комесар, „за једног официра, Боривоја Витезовића“.

Тешко беше Светомиру.

Застао му је у грлу сркут ракије, што је у тај мах пио.

Ућута, обори главу и за дуго после није веселе речи рекао. Само је ракију сркутао.

Тек кад је ракија своје учинила, он је, угледајући се на комесара, који је целим путем певао, и сам, али веома неподесним гласом, запевао ону тужну песму:

„Јеси л' чуо, да сам испрошена,
Испрошена и прстенована?..“

VI.

Бој се већ у велико бијо.

Место очекиване заједничке борбе Срба и Бугара са Турском царвином, изметнула се беше неочекивана борба између Срба и Бугара.

Борба је била очајна.

Рањенике су непрестано доносили.

Скоро све државне зграде у месту, у коме је био Светомир, беху испражњене и у болнице претворене. У једној је и он био лекар. Беше велика потреба у лекарима. И стражници су се многи у службу примали.

Ужурбаност је по болницама била велика.

Потребе су се журно подмиривале, апарати су се на хитац доносили.

„Црвени крст“ је своје чинио. Он се код нас појављује само у последњем тренутку. Онда се прикупља, што је растурено; онда се на ново набавља, што је већ један пут било набављено. За то се највише очекује од самог света. И свет

је давао и чинио, што је могао. Тифтик се свуд добровољно чешљао. Пунде су се рањеницима са свију страна слале и односиле. Новине су биле пуне захвалности на заузимљивости родољуба и родољупкиња, што су се домовини налазили у невољи.

Једнога дана долажаше велики број рањеника.

Све живо беше изишло на станицу, да их дочека.

Сваки је с тугом погледао, да ли ће никога од својих у ранама угледати.

Све болнице беху пуне добровољних болничарака. Беше жена, а беше и девојка.

У један пут кола стадоше пред болницом, у којој је био Светомир. Рањенике почеше скидати и уносити.

У један мах, при уношењу једног рањеника, зачу се тих и тужан глас једне жалостиве постаре болничарке:

„Ох, боже, да грдне штете! Тако млад, па тако тешко рањен! Да ли му зна несретна мати?“

Реч, па и оплака. И она је имала сина на бојишту. Бог зна, шта је и с њим.

Међу тим болничари пронеше на носилима тешког рањеника. Беше официр, потпоручик, леп и млад као капља, али за себе није ништа знао. Завоји се пугем од труцкања у колима бејаху пореметили. Ране су се биле отвориле; крв многа беше отишла и он је ослабљен лежао у несвестици.

Спустише га на постељу.

Десна му нога беше сва у крви.

Куршум је био ударио у кост. А осим те главне ране беше и трагова од оштрих оајонета зверских Бугара, који су наше рањенике злостављали.

Светомир приђе, погледа га тужно и сажаљиво, али, кад загледа у списак рањеника, и прочита његово име, он се чисто трже, а злурад му осмех и нехотице прелети преко усана.

То беше Боривој Витезовић, заручник девојке, коју је он волео.

VII.

Светомир дуго није знао, шта да ради.

Колико му беше тешко, што види пред собом младог човека, у великој опасности од смрти, толико му, чисто беше мило, што је то баш његов противник, заручник његове несуденице.

Неки потајни зли глас из дубине душе чисто га је подсећао, да се сад може користити. Противник му је у рукама.

У осталом, и сама рана беше таква, да се тешко било надати, да ће моћи оздравити. Западеље је претрло у велико. Изгледало је, да ће му се, у најбољем случају, нога мораги да одсече.

Слабојачко, и сама је судба несретног заручника ишла на руку заљубљеном и љубоморном лекару.

Требало је само да се према његовој судбини покаже равнодушан — и њега у скоро не би било. Лепа Станка би могла бити његова.

Дуго је Светомир стајао над младим официром, борећи се са срцем и позивом.

Издавао је наредбе болничарима, што су око њега радили, скидао му је зазоје и ране на ново преврљао, али је то све ишло више механички. По памети му се само врзле мисли о томе, да пред њиме лежи његов супарник, кога му је судба и нехотице у руке довела.

Те ноћи Светомир није могао заспати.

И ако је био уморан од непрестаног рада и труда око рањеника, опет не може сву ноћ ока склопити.

Час му је пред очима слика лепе Станке, као његове заручнице; час је слушао, како војна музика свира посмртни марш несретном такману његовом, а он пише Станки, да је сад више нико од њега раставити не може; час је привиђао сретног заручника, како, весео и здрав стоји са Станком пред олтаром, а он, тужан и самохран, седи у своме стану,

па од жалости не може да јој оде ни на венчање.

Сву ноћ се у тим мислима претурао као преклана кокош.

Сећао се својих првих часова, што их је провео у Станкиној кући; сећао се, како ју је заволео; сећао се, како јој је, при поласку, поред куће певао и како му се учинило, да се завеса на њеном прозору помакла, — али се сећао и како је много што шта прегорео, претрпео и прежалио. Сравнивао је свој мучни и оскудни живот са веселим и обилним животом у кући Великићевој. Сумњао се, да ли би Станка могла са њим и бити сретна. Представљао је себи у памети, како би јој било, кад би морала поћи за другог после смрти оног, за киме је, можда, гинула, јер да га није волела, не би се за њега ни испросила. Побојавао се чак, да она према самом њему праве наклоности, можда, није ни имала, кад га је њен отац могао онако сурово одбити. Кривио је и самог себе, што се, ради ње, није одрекао науке, и што јој је дао повода, да сумња о његовој љубави. Опажао је, да он не би могао са Станком уживати само за то, што је и сувише воли, кад она њега не би могла тако исто волети...

После свега увидео је, да он не би могао бити тако себичан, да, ради своје неизвесне среће, жртвује извеснију срећу другог. Он је, навикнут на прегореване и одрицање, био качар да издржи и тај удар, који му је судба наменила, а други, навикнут само на добро и задовољство, бог зна, да ли би могао. Чисто се бојао за Станку, кад би морала бити несретна. Па зар још због њега да буде несретна? Не, то он није могао допустити. Толико ју је волео, да је у њеној срећи готово више уживао но у својој сопственој. С тога је чисто осећао, да и он треба да воли оног, кога она воли, ма он био и жртва.

Најзад се предао судбини.

Увидео је, да она сад не може бити његова, а да њена срећа не дође у питање па му је и нехотице долазила на памет она сетна старинска песма:

„... Ја твој бити не могу,

А да с другим будеш сретна
Молићу се ја Богу“.

Често је шапутао те тужне речи у постели, и, да му је при руци била флауга, би је дохватио да, ма и у незреме, срцу одлаче. Али она беше далеко — остала је била у Београду, јер му није до ње било, кад је у рат пошао.

С муком је без ње савлађивао осећаје, који су га морили, и тек, пошто се са својом судбином измирио, сан га је почео облетати.

Али је дуго и кроз полу-сат привиђао слике, које му нису дале мира.

Једва се је пред саму зору смирио и заспао.

VII.

Кад је сутрадан, у време посега, отишао да обиђе рањеног официра, он је са собом био на чисто. Понашао се према њему као према брату, а не као према сучарнику.

И он беше дошао себи.

Причао му је своје патње.

Каливао му је, како је рањен.

Једва се сећао свега.

Знао је само, да је, први пред војницима јуришио на један бугарски шанац, али — шта је даље било — није знао.

Причајући то слабирим гласом, био је тако пун неког родољубивог жара, који није могао прикрити, да се по свему видело, да му је теже што не зна, шта је после њега било са шанцем, него што је рањен.

Светомир је био дирнут његовим витештвом, али је морао прекинути с њим разговор, да се не би узбуђивао, јер је рана била опасна.

Звао је на савет и остале лекаре из места.

Требало је гадити куршум.

Морале су се уклонити и размрскане кости из ране.

Светомир је хтео да га опије, за време операције, али он није дао.

Храбро је бол издржао.

А сутра дан је био и утешен.

Уз медаљу за храброст, која му је била стигла од врховног заповједника војске и уз чин поручика, који је с њом био добио, беше стигао и извештај о победи, коју су Боривојеви војници задобили у боју с Бугарима.

Шанац, за онај мах, беше пао у српске руке.

Срби су приступали Софији, док се са Сливнице нису тргли натраг.

С наступањем Бугара у српске крајеве беше настала потреба, да се рањеници уклоне од границе и унесу дубље у унутрашњост.

Премештени су били и рањеници из болнице, у којој је Боривој лежао.

При преношењу се беше иструцкао. Ране му се позледише.

А и обрт га ратних догађаја бејаше потресао.

Све Српство беше огорчено.

Говорило се, да се и Црногорци спремају на оружје.

И Светомир сад није више у Боривоју ни најмање гледао супарника, но само борца и јунака, који је требао што пре да се придигне, да свети част српску.

IX.

Благодарећи једино свесрдном заузимању Светомировом, Боривој се постепено опорављао.

Испрва је у болници, у опште владало мишљење, да му се нога мора одсећи, али је Светомир својом лекарском вештином то страховање осујетио. Особито је био вешт у видању рана. То је код једног чувеног бечког лекара нарочито изучавао. Са своје уметности у ранарству био је стекао гласа још у Бечу, кад је, као медицинар, притекао брзо у помоћ једном детету, које су кола била прегазила.

Но доста је муке било, док се рана окренула на боље и док је стала зарађивати.

Најгоре је било због размрскане кости у нози.

Тога ради морала се је нога дашчицама оградити и утегнути. Боривој се за дуго није смео честито покренути и из постеле помицати.

Најзад су и кости мало по мало прирасле и он је могао из болнице изаћи, али се за дуго није смео маћи без штапа.

Међу тим, за све време боловања, Светомир се према њему понашао тако пријатељски, да је између њих била наступила искреност, каква се може да јави само на бојишту и, у опште, у тешким часовима.

И ако је Светомир доста пута многе часове сетно провео, жалећи, што у својој срећи није сретан, опет је чисто уживао гледајући, како се Боривој опоравља и радује.

Уживао је у његовој срћи, кад њему Бог није дао, да он сам буде сретан.

Боривој је, по опорављењу, мислио на ново у борбу полетити.

Но међу тим се рат прекиде.

X.

Настале су биле обичне прилике.

Све се кући враћало.

И Боривој се са Светомиром вратио. Били су на служби у Београду.

Заједно су до Београда допутовали.

Боривој је одмах са станице отишао код Великића, да види Станку, а Светомир је с тугом отишао у једну београдску болницу, гдје је био одређен да врши дужност, док опет не буде послан на страну да доврши лекарске науке.

У Београду је Боривој израдио, те му је допуштено, да се жени. Дотле се није ни могао женити, јер није било протекло време, које мора да протече пре него што се официрима допусти женидба.

У радости својој Боривој није имао никога пречег од Светомира.

Требао му је девер.
Он се обраги њему.
Светомир му се одазвао.
Побратише се.

Тешко Светомиру беше на срцу, али ништа није казивао.

Куповао је све, што треба за младу, али му је било, не као да купује дарове за весеље но као да купује за погреб самртнички.

Кад му је у стан донет из дућана венца, што га је за младу био купио, неколико му је суза и нехотице на њега кануло, али то није знао нико до само он и срце његово.

У јаду свом дохватио је само своју милу флауту, коју због рата не беше дуго у руке узимао, па је свирао неку песму са веома тужном старинском аријом:

„Срце моје зашто тако тужиш?
Срце моје за што на зло слугиш?
Зар толико да ти зада рана
Само једна ружа узабрана
Само једна драга преудана..?“

Кад је Станка чула, да јој је он девер, она се чисто обрадовала и рекла: „Кад није било суђено, да ми буде вечни друг, бар нека ми буде девер“.

После га је звала брацом, а он њу снахом.

Он је њој о свадби дао скупоцен превез, а она је њему дала диван бошчалук и пешкир, везен златом и свилом, који је радила сама својом руком.

Она је његов превез одавно подерала, али он тај њен пешкир још и данас чува.

Носио га је са собом и кад је полазио на страну да доврши испите.

Кад се вратио, као лекар, она је с мужем била у унутрашњости у једном месту, у ком је била пуковска окружна команда. И он је у том месту био неко време при војсци, и, док је год био тамо, био им је кућни лекар.

Приликом једне редње, кад се од шарлаха умирало, два им је детета од смрти спасао.

Доцније су се растали. Он је премештен. Постао је срески лекар у једном пограничном крају.

У месту, у ком живи, доста је осамљен и без друштва, али се опет још није оженио, и ако су му давали многе девојке са великим новцима.

Флаута му је још најмилија утеха.

Њом увек растера и највећу тугу своју.

Она му је као неки друг. Она зна све тајне његове.

Кад се сети прошлости, најрадије свира арију од оне лепе Бранкове песме:

Никад није вито твоје тело
Рука моја млада обавила,
Ни с' у твоју усницу упила
Моја усна икад, чедо бело.“

Вл. М. Јовановић.

Београд, у јулу 1890.

СИТНИЦЕ ИЗ ПРИШТИНЕ

Кад се изусти реч Приштина у томе још не налазимо ничега необичнога, рекао бих па ни довољно привлачнога. У даљини, у осталим деловима Српства, то се име губи поред сличних али звучнијих При-

зрена и Прилипа. Скопље нам се чини величанственије, Призрен важније, Прилип лепше, Крушевац поетичније, Крагујевац србастије, Смедерево националније, Ниш дрвеније, Средац више исторично, Серез

више романтично, Сарајево више наше, Мостар умиљатије, Цетиње симпатичније, Дубровник културније, Задар звучније, Београд нам је главни град, Нови Сад модерније, Карловци чиме се више поносимо, Суботица ближе, Сентандрија познатија — али Приштина се чини као нешто оно Кикинда или Сента или други не мање важни и драги нам градови. Тек кад би се споменуло Косово — о чијим посебним особинама и месним приликама такође мало знамо — кад би се споменуло да је Косово са оближњим му висовима по величини читав један округ и да је Приштина велика варош на самом историском месту и да му је она ту нека врста престонице — онда нам срце мало јаче закуца и жељни смо да што о њој изближе сазнамо.

*

То ми је рекло неколико њих пре но што сам Приштину видео и ја сам на ове примедбе обратио пажњу тек кад сам се одлучио да је видим. Но то се није могло сравнити са оним осећајима, који ме обхрваше кад сам ту стигао да останем и да живим на овим местима, чија се имена спомињу у далеким америкаским и шпањолским школама као и тамо под арапским чадорима; кад сам угледао ова места о којима и она стара бака под Повленом и онај младић под Ловћеном зна што да исприча; ова места о којима се воде сетни разговори под орахом у Мачви и високоучене препирке под платаном у каменичком парку, или даље још даље по све српском мору, и о којима нам је млада душа некада толико сневала.

*

Извалим се у кочијама слушајући а не разбирајући гласове што око мене звоне и као у сну видим

тамо Лаб, онамо Ситницу, а овамо се јасно смеши на ме бојиште славне битке, па Мазгит поље, па Голеш под којим је Јанко пропао; па Звечан гдје је умро краљ Стеван Дечански; па Широко поље где је Марко судио ни по бабу ни по стричевима — и т. д. и т. д., све је ту као у центру збијено и ја идем кроз тај центар; точак лагано шушти засецајући у ову меку свету православу земљу и ја се приближујем престоници најдаровитијег и најсрећнијег старог краља српског Милутина.

*

Ено види се већ нека заостала кула његовога двора у сред чаршије, то је седи отац у сред, потурчене деце своје, витких мунарета:

Да, у средини деце своје, јер су саграђени већином од његова тела, од камења разрушених му зидова.

*

Тамо је Шар!

Тамо је Шар, господине, рече ми пратилац, али ја нећу да се осврнем јер сам већ и сувише видео у једном тренутку.

Тамо је Шар, — чујем још једном, па се невољно окренем и погледам тамо...

*

Иза оног је брега Грачаница лепа као од шећера; тамо је пролазила аустријска војска; онамо је најважније балканско тржиште Улпијана, сада селанце, поклон Душанов манастиру Хилендару; тамо још даље мегдан Марка и Мусе Кесеџије; још даље су призренске и пећске планине, па ено Копаоник, — али оно је тамо Шар.

Али оно је тамо Шар! — ах, ово „али“ одиста има смисла.

Зар је ово поље тако велико?

— питам се; нисам мислио да је ова варош така; да је све ту тако близу; сад тек видим колико мало знам своју историју, та ово овде све ври од силних успомена; нисам знао да је ту одлучено око двадесетина судбоносних бојева; нисам мислио да је Муратов гроб тако живописан; заборавио сам да постоји Газиместан гробље јунака; нисам појмио да је на месту најжешћег судара посејан сам муруз све до Бабиног Моста, гдје је прелазио Лазар долазећи, чини ми се, од прекрасне Самодрже цркве; мора бити да је у овој долини била Муратова комора, тамо пред градом његов штаб, онамо на вису он сам је стајао, а тамо се лично тукао Милош, све ми се мешају и ломе модерни изрази са историским успоменама у некој чудној граји у пољу Косову.

*

Али оно је Шар на крају са својим лепим врхом Љубетеном; он спада у ред најживописнијих планина на Балкану, пун дивних рељефа, сенки и дубодолина, а под њим се опружало огромно Косово у дужини од пола стотине километара мирно, глатко, широко као успавано море.

*

Сваког јутра са својега прозора видим ледени Шар кад га прво видело озари.

Станите, — замислите себи ледени Шар, кад га прво сунце позлађује уздигнутог као прст Божји над великим широким Косовом...

*

Ова кућица у којој станујем тако је zgodна за сиромашног српског књижевника. Има нечега озбиљног на њој, можда што ће скоро да падне, или што се са њених про-

зора види далеко у поље некада крваво; или можда и зато што је у истој живео и умирао болан српски песник... на овом чардаку, гледајући својим благим, плавим очима на дивовски венац даљних планина, седећи у својој наслоњачи, са сетним осмејком на млађаном лицу, умирао је Војислав Илић.

На столу на коме пишем, писао је и он; по одајама, и ходнику и трему где сад ходамо ми, боравио је и он са својом верном љубом.

Zгодна кућица за сиротог српског књижевника.

*

Понекад добијам Ваша писма из далеке домовине; она нам је ту тако далека; добијам их ретко — јер сте Срби. Питате ме како је овде, да ли могу да живим ту, ја који сам навикнут на сасвим супротне околности. Ви не можете појмити како водем овде. Говор је исти као у мом Рудничком округу; људи су добри и овде је све српско; водем што сам ту. У осталом све је примитивно, скучено па још жалосно. Предела без шума, вароши без воде; врхови у кршу, људи под оружјем; животиње без добре сочне хране; трговина без полета; власти без реда; живот појединаца без будућности, а свију њих без слободе; радост без маха, туга без варијаната, у главноме једноставност. Укочена мирноћа као оно тамо Љубетен. Све је примитивно, скучено па још и жалосно.

С вољом седим ту; полагаано отпадају ми са душе у светској вреви стечени израсти сујете и ображења, седим мирно и учим се одрицању.

*

Поред тога стана ударена је висока катарка обојена црвено-плаво-

бело; свакога празника лепрша се на њој црвено-плаво-бела застава која се брзо цена у жестоком ветру што у овом крају дува: то је српска застава на Косову.

*

У углу нашег врта сарањено је срце и дроб некадањег овдашњег српског заступника Луке Маринковића. Млада удовица (пре неколико месеци су се венчали) засадила је неко дрво над овим гробом, гдје је скривено оно, што је некада тако живо куцало за њом, а погинуло за Отаџбину. Његов наследник, садањи заступник рече ми, да ако би и он погинуо, нека му саране остатке такође овде спроћу тог местанца.

*

Гледајући овај, мали гроб сећам се депог надгробног слова песника нашег Драгутина Илића, који је рекао да је ту пала последња кап српске крви на Косову.

*

Говори се, а и ја сам се уверио, да овде мало грми преко лета. Оно што је пропустио Бог, докусурили су људи.

*

Овде нема тица певачица, а ласте и роде никако се не задржавају. Понекад понека саморана шева или залутали славуј тугује у глухо доба, па после нестаје и њих.

Многоме је жао што неће ласта ту да се окућти.

*

У ноћима Рамазана не могу да спавам. Ноћ је ведра, лепа а чује се по њој неки меланхолични шум. То се правоверни веселе по становима својим умереним начином. Суфурџија иде од куће до куће праћен даулџијом, који полагао удара у гоч, те стане пред капијом сваког

мусломана и отпева неколико светих стихова. Глас му је тих, пун учтивости према нама о којима мисли да спавамо, и буди у мени неке стране илузије, као да сам негде ноћу у сред Каракум-пустиња, где ми је шатор подигнут поред дромедара на чија сам бедра наслонио главу лежећи у песку, и који понекад затресе главом и махне репом, а тамо даље око ватре поседали замишљени Туркмени и припалили душе, те слушају ритмичну песму свога друга уз даире.

*

Суфурџија отпевао је своје стихове, умукне и иде даље. Стигав пред другу капију, лагано запева уз једноставно ударање у примитивну свирку и тако даље од куће до куће. Сатови пролазе а он се још чује али све тише... караван се диго и продужава пут у вечиту пустињу, иде лагано и нестаје га под видокопом... Ја сам остао и даље лежећи у сред неродимља сам... још чујем скоро нечујну песму Туркмена што се удаљавају... та ме песма успављује и ја заспим.

*

Мухамеданци и Срби овде слажу се. Мухамеданци показују неку отмену озбиљност, Срби умиљату живахност, а обоје велику разборитост. Код Турака има и доста сумњичења, а код Срба прибојавања, али то избија само понекад у slabим часовима.

*

Арнаутска су племена са свим оделита. Често су великодушна као Шпањолац, али увек страсна као Италијанац. Не познајеш их добро, али чини ми се, да су по нарави овима најближи; нарочито она на југу (Тоска). Католички попови (на Косову има и католика!) воле да

тврде, да су њихови верни Арбанаши досељеници, а ја сам мислио да су потомци неких у старо време ради рудокопа досељених латинских — по свој прилици талијанских племена. Ову претпоставку намеће ми физиономија њихова. Али ме Јањево изненадило. У гудури крај самог Косова а близу српске границе, у Арнаутлуку, веома живописна варошица са неколико хиљада вредних и честитих становника, варошица српска и католичка. У лепој пространој цркви на главном месту над средњим олтаром у природној величини слика св. Николе... Католици су од како се памте, али су до скоро славили...

Грачаница је поред мале реке Грачанице, у дољи без шуме, једна велељепна зграда тако умиљата, као

да је нека дивовска рука истесала од нежног градива. Ја сам био у њој кад је после две стотине лета од сеобе браће наше први Митрополит Србин у њој службу божју служио.

У цркви Грачаници с обе стране на стубовима до уласка снимљени су — рекао бих — највјернији ликови с десна великога краља, а с лева жене му сјајне царске кћери. Први митрополит Србин седео је при служби у престолу на истом месту одакле је краљ Милутин слушао свету литургију. Ту до њега, где је било место некадањих силних доглавника, стајали смо ми сићушни заступници српскога краља и гледали у истрошене мраморне плоче, преда се на под и ћутали, ћутали, ћутали.

Ст. Матијашић.

СРБИМА У МИТРОВИЦИ НА КОСОВУ

који су започели зидати цркву, храм светог Саве.

Д а не снивам... моју душу
 Анђеоска дижу крила,
 Па Косову лети равном
 Да вас грли, браћо мила!
 Да вас грли, и да љуби
 Ваше лице ваше чело,
 На које је мутно доба
 Мученички вјенац сплело;
 Да вас љуби, да вам сузом
 Своју вељу радост каже:
 Благо роду, благо земљи,
 Ђе се братац с братом слаже!
 Ви сте браћа, ви сте људи,
 Зажижници српске зоре, —
 Свете сјенке са Косова
 Благослов вам данас зборе!

Цјело Српство данас клечи
 И крст часни меће на се,
 А молитва чиста, света
 У висини таласа се:

Дај им, боже, воље јаке
 Да издржат муке могу,
 Да доврше свето дјело
 Посвећено теби — Богу;

Па кад кубе сјајног храма
 У твом јарком сунцу сине,
 И забрује звона света
 Јасним звуком са висине,

Чуј молитву њиног срца,
 Чуј им жеље, чуј им гласе...
 Па нека јекне Шар-планина:
 Српству зора родила се!

НА ПРЕСКОЦИМА

приповијетка А. Б-ова.

Превео А. М. М.

(Свршетак).

III.

Прије него што се зора указала, сиђе се Рукавина са храста и почне трчати тамо амо, да мало опружи своје ноге, које су се горе скоро укочиле. Затим се сакрије иза неког цбуна, који је био баш близу онога мјеста, одакле је дан прије Половина пуцао на срне.

Кад се толико развиђело, да се могло нишанити, дође Половина опет са она два човјека. Стане у засједу, близу стазе куда срне пролазе, наравно неслутећи, да га неколико корачаји од њега Рукавина пријеба!

Срне дођу овога пута врло опрезно, али са два хитца из пушке собори Половина опет једну срну. Затим је распори, извади дроб, и макне руком на своје људе, који дођу, метну дивљач у врећу и однесу. Половина оде с њима заједно. Тек кад је отишао, дигне се и Рукавина, који је у последњем тренутку свој план промијенио.

Да је скочио иза цбуна и Половину позвао, да му се преда, овај он се по свој прилици томе противио, па би можда дошло до боја, па и до крви. То није смјело бити! Та Половина и онако неће му утећи. Рукавина треба само да га пријави суду!

Латано се упути својој кући; његова поштена душа била је ојађена издајом његова пријатеља, али и зато, што је за навек Марију изгубио.

Сасвим се развидјело, кад је дошао у своју шумарску кућу. У тој кући сједио је и један старац, који је сјекао дрва у шуми, са својом старицом, која је и Рукавини кућу водила и у реду држала. Старац и старица се јако зачуде, кад су

видјели, да је Рукавина дошао дан прије, него што су се надали.

У својој писарници нађе Рукавина писмо, које је дошло, док он није био код куће, и јако се зачудио, кад је опазио на натпису рукопис Маријин. Брзо отвори писмо и у њему је ово било:

„Драги господине Рукавино!

Прије неколико дана била сам грозном неприликом приморана, да ваш позив одбијем. Те неприлике за мене више нема. Ако се нисте нашли увређени због мога одбијања, — а ја желим да се нисте нашли увређени, — онда молим вас, дођите к нама, да усмено ваш позив примим. Тада ћете све чути.

Ваша Марија Половина“.

Рукавини клоне гук, у којој је писмо држао, и гледао је немо преда се.

Доцкан! Ох, како би га ово писмо усрећило, да га је прије три дана добио! А данас? Све је сад било, па није!

Разне мисли, које му се ројеше по томе по глави, хтио је послом да растера! Зато сједне за писаћи сто, да напише пријаву против Половине због крађе дивљачи. То је био тежак и жалостан посао за њега, но што прије буде с њим готов, биће боље по њега.

Могло је проћи од прилике по сата одкако је писао, кад се зачуше неки гласови пред шумарском кућом.

„Јесте, господин шумар је код куће!“ рећиће старица.

„Е, то је он прије дошао натраг, него што је хтио, али тим боље“, рећиће неки други глас на пољу, који је по оштром багласку Рукавина упознао, да је Половинин глас.

Једва да је толико имао времена, да баци чист лист артије на онај што је

писао, како би сакрио од очију оних, који ће сада доћи, када неко куцну на врата и по томе Половина смијућ се уђе у собу.

„Дакле ту сте већ! Заццјело да вам се није допадало на допусту! Ох, како изгледате неиспавани, мора да сте се дуго у вече с братијом частили и пили, је ли тако?“

На то пружи стари Половина руку Рукавини, на које се овај мало изненадио, да је и нехотице своју руку метнуо у руку Половинину.

„Није ми било ни на крај памети, да сте већ дошли, ја сам држао, да ћете ви доћи тек сутра ујутру и хтио сам вам оставити писмо од вашег варошког вјећника Мојића, које је мени послао“, рећиће Половина даље.

„Варошки вјећник Мојић?“

Да, да, ваш варошки вјећник, који води контролу над варошким шумама. То је фини господин, који често долази овамо у лов, и као сусједи ми се познајемо, те зато је и писао мени. Но да сам ја знао, да сте ви већ дошли, ја се заццјело не би толико мучио са срндаћима. Трећег срндаћа могли сте бар ви уловити.

„Срндаћа!“ — рећиће Рукавина — не разумијем од тога ама баш ништа!“

„Да да срндаћа! Шта вам је, кад сте такви у лицу. Јуче рано још прије сунца, добио сам једно скупоцено писмо од варошког вјећника Мојића. Послушајте да видите, шта ми пише:

„Драги господине Половино!

Наш Рукавина добио је три дана допуста и вечерас је отишао. Но овај час добили смо глас, да ће нам пресветли господин велики жупан доћи у нашу варош, где ће три дана остати. Његовој пресвијетлости у почасти даваћемо велики ручак у варошкој дворани, па на сваки начин не смије фалити при ручку дивљачи из варошке шуме. Будите тако добри, те мјесто Рукавине убите у нашој шуми три

срне и најдаље до преко сутра у вече, да их овамо пошљете. Ми ћемо вам бити веома благодарни и вазда вољни да вам учинимо сваку услугу.

Половина, није могао даље да чита, јер му је Рукавина изненада пао око врата.

„Боже благи! човјече, шта вам је, јесте ли сишли с памети!“ проговориће Половина.

„Нисам!“ повикнуће Рукавина „али не знам шта ћу од велике радости!“ И по томе исприповеди, шта је сумњао на Половину.

„Но свакојачко нисте морали чекати на дрвету“, рећи ће Половина сасвим мирно, кад је Рукавина свршио своју приповијетку. „Али није ни шкодило. У осталом ја вам имам ипак нешто да признам. Ја сам због крадљиваца дивљачи ипак нешто прећутао. Ја имам једну удову сестру и њезин јединац син уплетен је у тој крађи. Тај њезин син је права битанга, који је учио шумарску школу, откуда је истјеран. Ја сам га прошле године узео к себи, али он се ни овде није хтио добро владати, него и ту крао дивљач; мојој кћери није давао мира са својим вјечитим љубавним изјавама, — једном рећи мени је већ досадио, па сам га напошљетку из куће протјерао. Из освете и објешења клука постао је овде вођа крадљивцима дивљачи. Не једанпут него више пута још ми се ругао, кад ми је био пушци на дохвату, јер је држао, да ја заццело нећу сина моје сестре суду предати. Њега су јуче у властелинској шуми, кад је ловио дивљач, увребали и последије оштрог отпора и ухватили. Дакле сад немам више шта тајити. Моја кћи Марија одбила је ваш позив, јер је знала, каква вас опасност чека. Мој сесгрић је опазио како ви чешће долазите у моју кућу и једнога дана, кад сам ја био у шуми а Марија сама од куће, дошао је у моју кућу и мојој кћери ужасно пријетио, да ће вас из пушке убити, ако ви Марију испросите. Дјевојка наравно, ту је пријетњу сувише оз-

биљно узела. Како је он пак сада ухваћен и суду предан, сметња је уклоњена, јер је при јучерашњем догађају мој сестрић једног властелинског шумара ранио, те ће због тога зацијело допасти неколико година тавнице. Но куда се ви сад спрема.те?“

„А куда, ако не к Марији!“ одговори Рукавина и одлети из собе.

Стари се Половина насмије. Затим логано обеси пушку о раме, напуни лулу и рече: „Е, па ја не морам за њим летити. За њих и онако ја ћу увјек и сувише рано кући доћи.“

П О З Д Р А В Д О М О В И Н И

Славна земљо, гн'јездо славно
Љутих тића — соколова,
Херцег - земљо, мајко моја,
Мајко мојих праћедова,

Здраво да си! Здраво били
Кланци твоји, крши твоји,
Над којима мутни облак
С громовима љутим стоји.

Твоју слику, мајко мила,
По сред живог срца храним,
На камену мача оштрим,
Да те чувам, да те браним;

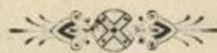
Мостар

Да те браним; на твојој крши,
Ће се јато гуја сплеће, —
Да зажежем звјезду сјајну,
Да заблиста зраком среће.

Од тог зрака да оживи
Твојим небом пјесма врела,
И замири цв'јетак мира
На висини твога чела.

Па гледајућ, како слава
Из мртног те санка буди,
Да издахнем, ц'јеливајућ
Твоје чело, твоје груди!...

Осман Ђ—ћ.

Из „Дјетињства Александра Сергијевића Пушкина“

од В. П. Авенаријуса. С руског превела В. Иванишевићева.

— наставак. —

Једва једном дође давно очекивани дан 19. октобра, дан свечаног отворења лицеја. Лицејисти бјеху особито расположени; јутрос су морали обући свечано одијело: бијели прслук, модри капут, са сребрним пуцама и црвеним овратником, а што је најсвечаније лакиране ципеле и троуглу капу.

— Је ли сваки узео капу са собом? упита, већ уређене по два

у реду лицејисте, редатељ Чириков. Један од најрасијанијих ђака Кјухелбекеу бјеше заборавио — своју капу.

— Држите лијепо капе, ето узмите примјер од Горчакова. Све је у реду. Полазите!

И редатељ Чириков одведе уређене лицејисте у цркву. Они се попеше на највише мјесто, тако да им је сва црква била као на длану.

Црква већ бјеше пуна: чланови синода, државног савјета, сенатори, министри, посланици — све се то клањало једно другом, и све се то шаренило у разнобојним орденима и декорацијама, златали униформама и. т. д. Кроз различита стакла црквених прозора, октобарско сунце бацаше своје зраке, и освјетљаваше ову накићену публику црвеним, жутиим, плавим и љубичастим бојама, и заједно са блиједом свјетлошћу безбрсјјних воштаних свијећа, даваше овоме величанственоме скупу чаробно-фантастички изглед!

Иза лицејиста стајаше Чириков, па им именоваше присутне. Пушкин разгледаше есакот по реду, али му је све нешто поглед вукло на отворена врата, куда је требао да уђе цар Александар Павловић, којег је Пушкин тако желио видјети.

У 11 сати узбунише се сви око врата, брзо се разлијелише на десно и лијево и на прагу се указа он сам, а за њим владајућа царица и царица мајка, наслједник Константин Павловић и остала пратња

Цару Александру I. била је 1811. год. настала 34. година, али он је изгледао много млађи. Његов високи стас и величанствено држање напомену Пушкину античне статуе. Цар бјеше зачешљао натраг своје плаве злаћане косе, тако, да му је високо чело изгледало још отвореније. На његовијем небесно-плативијем очима и на вјештачки правилном лицу, видјела се таква анђелска доброта, такво поштење, да је свако морао волити и обожавати његово царско величанство. Опчарани Пушкин није скидао с њега очију.

„Дакле је он оваки! мишљаше Пушкин, и у памети ређаше сва добра дјела царева. Служба се сврши

Свјештенство оде да пошкропи светом водицом сву кућу.

— Јеси ли здрав Пушкине? упита га забринуто Пушчин, — очи ти се свијетле као у грозници?

Здрав сам... нестрпељиво промрмља Пушкин, па да би се избавио од даљих питања, прогура се напријед.

Сви се упутише у велику салу. Ту бјеху професори, ученици и остали великодостојници. Очекивала се царска породица, која кад дође сједе у први ред столица. Разумовски сједе до цара. Најприје се прочита манифест о отворењу лицеја, који цар потписа.

Затим директор Малиновски стаде говорити говор. Пушкин који стајаше иза њега примјети како директор кашљуца и чешће подноси убрусац устима. Он бјеше поблиједио као крпа, па зато сваком душом дахну, кад говор би свршен. Затим професор Кошански прочита имена ученика, и сваки се прозвани морао поклонити цару.

Последњи говор би професора Куницина. Публика бјеше већ изгубила стрпљење, али кад се зачу јасни глас младог професора — све се претвори у слух, могло се чути да муха пролети. Говор бјеше диван пун заноса, тако да сваком бјеше жао кад говорник сврши.

Цар му приђе, па се срдачно с њим рукова. Затим пођоше гости да разгледају лицеј, а ученици одоше у трпезарију — да ручају. Ни чорбу не бјеху довршили, кад се на вратима појави сва царска фамилија. Цар се примаче прозору и продужи разговор за Разумовским. Обје царице почеше обилазити столове, разговарајући се са лицејистима, и пробајући им јела. Царица мајка стаде иза једног од ученика Корни-

лова, па кад последњи хтједе устати, она га задржа метнувши му руку на раме. О, како се он јадник збуни! А она тако просто и милостиво рече:

— Сједи, молим те. Прија ли ти како чорба?

Корнилов се још више збуни, и промрмља француски:

— Qui, Monsieur! (Јест, господине!)

Царица ништа не рече, него се мало осмјехну и пође даље. Лицејистима, који су то чули би тако смијешно, да су неки и гласно почели да се смију, али су се уздржавали при високијем гостима. Чим гости одоше смијању и изругивању није било краја.

У вече сва лицејска зграда бјеше освијетљена.

Ученици излетише на улицу, а Пушкин начини грудом од снијега, па удари јадног Корнилова у леђа изговоривши његову знамениту реченицу:

— Qui Monsieur!

Али му Корнилов не остаде дужан, него га другом грудом удари, викнувши: „држи се французе!“ Као по неком знаку полетише груде са свију страна, и на кога било са истијем ратнијем усклицима: Qui, Monsieur и држи се французе!

Отпочеше се разне игре. По своме обичају, Гурјев подметну ногу неспретноме Кјухељбекеру, те ови посљедни паде у снијег, колико је дуг и широк. Сада груде почеше да падају на јадног Кјухељбекера, и Бог зна докле би ово трајало, да не дође редатељ Чириков. Он их укори затим им рече:

— А имам вам господо нешто ново јавити! Цар је данас одликовао орденом св. Владимира 4. степена, професора Куницина.

— Ура! викну Пушкин.

— Ура-а! подухватише остали лицејисти.

Послије неколико дана у лицеју дознадоше, да је и гроф Разумовски одликован. А Корнилову остао је вазда надимак „Monsieur“, као успомена отворења лицеја.

— О, баћушка, ваше благородије, та устајте већ, закаснићете на предавање, устајте!

Тако је будио Пушкина у понедјељник, тачно у 6 сати, (први дан редовног предавања), лицејски слуга Леонтије Кемерски. Пушкин нешто промрмља, па се окрену на другу страну и захрка. Леонтије стаде дизати с њега покривач.

— Ама остави ме Леонтије, што ме мучиш, љутио се Пушкин, па се покри по глави.

Али отрести се Леонтији, не бјеше лако.

— Удавићете се — шалио се он, откривајући наново Пушкина, и подносећи му пред лице ужежену свијећу. — Ево изволте видјети: сунце вам кроз прозорчић свијетли!

— Какве су то шале Леонтије? рече Пушкин одгурујући свијећу.

— Какве шале? Па ево погледајте, ово је заиста лицејско сунце.

— Та знам и ја да је свијећа лицејска! Али што си ме будио, ја сам тако нешто лијепо сањао.

— Облачите се брзо, закаснићете. Ено чујете ли другове у ходнику, било је и друго звонце.

Пушкин се брзо стаде облачити, па без капута изађе у ходник да се умије. По мрачном ходнику тумараху, смијаху се и разговараху двије бијеле полуобучене прилике.

— О, зар си устао Пушкине? неко му довикну и пролети поред њега.

— Добро јутро, Пушкине! рече му неко други.

— Бог ти помогао, одговори он, затим пође да се умије. Код умиваонице већ неко стајаше, таман бјеше метнуо руке под чесму, да се умије. Пушкин га без церемоније одгурну. „Пусти ме, доста ти је!“ рече он, брзо се уми и при крају запљусну друга у лице пуном шаком воде.

Овај последњи не рече ни ријечи само се отра отирачем. Пушкина изненади овака мирноћа и стрпљење, па стаде разгледати друга: њега из помрчине гледаху велике, испупчене сигурно кратковиде очи.

— Јеси ли ти то Дељвиже? — реча збунивши се Пушкин. — Скинуо си наочаре, па те тешко познати.

— А ја сам лава одма по канцама познао — бјеше пријатељски одговор.

— Па зашто и ти мене ниси пљуснуо водом?

— За то, што са лавом нема шале.

— Господо! господо! не разговарајте. Вријеме је на предавање, рече им Чириков. Свак побјеже у своју собу.

Тај дан отпоче учење — учење за цијелијех шест година. Ученицима је било јављено, да љетњег распуста бити неће. То је свима било тешко али морало је бити, па зато су се они између себе зближили, да су заједно са професорима чинили неку велику породицу. Професори су били све млади људи, осим старца француза. Кун и ц и н је предавао моралне науке, Кајданов историјске науке, а Карцов математику и физику. Особити уплив на ученике имао је Куницин, кога су сви волили. Што се тиче лицејске музе,

која је имала велики утисак на развиће талента Пушкинова — њу је најприје пробудио професор латинске и руске књижевности Кошански. Он је читао ученицима разне класичне производе, басне Крилова и Хемницера, оде Ломоносова и Державина, и т. д. Шта више, он је приморавао ученике, да сами састављају пјесме.

Њемачки језик предавао је Хауеншилд, а француски де-Будри. Успјеси из ова два језика нису били једнаци. Нијемац Хауеншилд није знао задобити љубав својих ученика. Он је био према њима хладан, немаран, а чешће и неправедан. Ученици су антипатију са професора пренијели и на његов предмет, тако, да је озбиљно занимање њемачкијем језиком било у њих срамота.

Али за то де-Будри, или просто како су га звали лицејисти, Давид Ивановић, био им је иза Куницина најдражи. Мали и као лопта округли Давид Ивановић, волио је лицејисте, као своју дјецу. А и они, гдје би га год срели, поздравили би га весело и слободно као пријатеља.

— О добар дан Давиде Ивановићу! Како нам је ваше скупочјено здравље.

— Зафаљујем драга дјечице — одговараше он, гледајући како да сакрије своју бурмутицу од дјече. Он је чувао бурмутицу, јер је на њој била слика његовог брата Марата, који се прославио у француској историји својом крвожедношћу. Та бурмутица била је вазда предмет разговора на француским лекцијама, наравно да је први отпочињао Пушкин, јер га је де-Будри највише волио. Бољи ученици сједали су на прву клупу, па Пушкин, и ако

је за осталијем лекцијама сједио у средини, али на француским лекцијама био је најпрви.

Он би одпочео разговор о бурмутици, узео би је у руку, па би је другоме дао, тако је она шетала по свему разреду.

— А дозволите да мало погледам вашег знаменитог брата — говорио би он узимајући бурмутицу. — Ох, што је диван, па, Бога ми, не изгледа ни страхан. Ах, молим вас, испричајте нам о њему.

— Та толико сам пута причао.

— Причајте опет, добри и драги наш Давиде Ивановићу! викаше сав разред.

И добри Давид Ивановић стаде по десети пут причати, и исто са одушевљењем, о крвавим дјелима свога брата.

— Па зашто сте презиме промијенили?

— То је царева жеља! одговараше Марат-де-Будри, завраћајући покорно очи к небу.

А јадна бурмутица још шеташе из руке у руку, док наједанпут све 30 ученика не поче кихати:

— Наздравље!... наздравље!...

— Фала!...

Добри француз стаде губити стрпљење:

— Доста је господо, сав ћете ми дуван потрошити.

— Па купићемо вам новијег, тјешаше га Пушкин.

Господо купићемо новаца, па купит дувана.

— Хоћемо, то се зна! Одмаћемо сутра купити.

— Е сад било је доста шале, будите озбиљни — говораше добри старац и више до краја сата не бјеше шале у школи

За ручком су им давали три јела, а за вечером два. Ученици

услед редовна живота имали су изврстан апетит. У јутру су пили чај, затим од 7 до 9 сати сједили су у разреду на предавању. У 10 шетња, од 10 до 12 опет лекција. Од 12 до 2 ручак и друга шетња, од 2 до 3 имали су краснопис и цртање, после чега опет до 5 сати лекције.

У 5 су сати пили чај и шетали по трећи пут, затим су морали приправљати лекције за сјутрашњи дан. У 9 сати вечера, од 9 до 10 могли су чинити шта хоће: читати, скакати, разговарати и т. д.

Дан се почињао и завршавао заједничком молитвом. Сјутри дан у том истом реду.

Један пут на лекцији руске књижевности, професор Кошански стаде трати руке и са лукавијем осмјехом рече:

— Ви сте господо много читали, и појезију високо цијените, а никад нисте себи задали питање, би ли и ви могли какву пјесмицу саставити? Дакле сад оседлајте Пегаза.

— Ми да пјесме пишемо, Никола Теодоровићу? нађоше се у чуду ученици.

— А зар ви мислите да Державин није био дијете, као и ви? Па гледајте што је сад.

— Али нико од нас није никад писао пјесме...

— Ја сам писао — рече један од лицејиста, Иличевски.

Он је био врло развијен, па се прославио у лицеју као добар читач и цртач. Па сад још и пјесник!

Нека суревњивост обузе и остале пјесничке природе.

— И ја сам писао пјесме, али на француском језику, рече Пушкин.

— Е па добро, сад ми ви, као за први пут опишите, сваком познати цвијет — ружу.

Писање се отпоче, пера зашкрипише. Често су се чули уздаси и шапутање. Кошански се шеташе доли гори по школи.

— Шта је, шта је, зар не иде посао? Ви сте се чини ми се, Иличевски узалуд хвалили?

— По наредби никако не иде, Никола Теодоровићу, рече збуњено Иличевски.

— А ја сам готов, скочивши, рече Пушкин.

— Готов? На француском језику?

— Не, на руском.

— Нешто ми је то брзо. А сад дајте ваш славни производ, да читамо, па да се дивимо.

Изругивање професорово пређе и на ученике, па се неки већ смијаху. Пушкин поцрвене, срдито погледа на сусједи, и прочита ово:

„Гдје нам је ружа,

Мила дружино?

Увела је ружа;

Чедо зорино.

Ти не говори:

„Овако вене младост!“

Ти не говори:

„То је живота радост!“

Цвјетићу реци:

„Жалим те ја!“

Јер виш, како цвјета

Свјежа лилија“.

Али шта би од слушатеља? Зашто се нико од њих не смије, и зашто им је осмијех замр’о на уснама?

Дељвиг први изрече одобравање:

— Бога ми прилично!

Сви остали одобрише Дељвигове ријечи:

— И још како прилично. Браво французе. —

Сви очекиваху, шта ће рећи професор. Али он изговори само:

„хм...“ и узме Пушкинову теку, па прочита пјесму по други пут.

— Кажите ми искрено Пушкине — рече он — у којег сте ви ово пјесника позајмили?

Пушкин плану.

— Господине професоре, ја не бих никад туђе пјесме издавао за своје, то је подлост.

— Немојте се љутити, увредама овдје нема мјеста. Ја сам вас за то питао... зато јер... хм... хм...,

И Кошански стаде по трећи пут читати пјесму.

— Није вам идеја добро изражена — рече он — али као први покушај, добро је. Свакако ћу ја ово оставити код себе, да се ви не би уобразили. Може бити да ће од вас некад изићи „велики национални пјесник“, па ћу, вам онда ови листић поднијети на сребреном послужаонику. (Ова се шала професорова заиста испунила).

Пошље лекције опколише Пушкина другови, па му стадоше честитати. Гурјев нешто предложи осталима, и за час Пушкин бјеше у ваздуху на рукама веселе дружине.

— Ти ћеш Гурјеве, свакога извести из стрпљења, рече Пушкин, кад се опет дочепа земље.

— Пусту га — рече му Дељвиг, затим га изазва на страну. — Чујеш Пушкине, нешто бих те молио, продиктирај ми твоју „Ружу“.

— Од кад ми се и ти, Дељвиже, стаде изругивати?

— Није части ми моје. Твоја ми се пјесма тако допала, да бих је рад имати уза се.

— Зар тако волиш пјесме.

— Још како, и сам их пишем.

Гурјев се био пришуњао за њима, па кад ово чу, стаде пљескати рукама:

„Ха-ха-ха! Шта ћеш више?
И наш Делвиг пјесме пише!“

Чешће су се пута понављале овакве лекције у Кошанског, па су лицејисти у састављању пјесама напредовали, а особито Пушкин.

Кошански је захтјевао китњастости и натегнути слог, као у Ломоносова и Державина, па су му се за

то вазда више допадале пјесме Иличевскога, него Пушкинове. Лијепи музикални и лагани слог Пушкинов њему је био сувише „прост“.

Свакоме професору било је по нешто сијевано. Тако нијемцу Хауеншилду, кога нису трпили, била је састављена на њемачком језику једна пјесмица.

— Наставиће се. —

Шта значи ријеч **првиче** или **првичје**?

— В. Радојевић. —

У „Босанској Вили“ 1890. г., стр. 369., налази се, у народној пјесми Јунаштво Љутице Богдана, ријеч „Првиче“, коју је мој кум Милан Л. Поповић подвукао, с примједбом: „Овђе рек' би' да Првиче значи неко мјесто, а мени се чини да ће то бити првичје. Је ли, Вељко?“ Тако је. Него да видимо у каквој је прилици употребљена дотична ријеч. Удата сестра Љутице Богдана пише својој мајци, да јој пошаље брата у „Првиче“ (мјесто првиче или првичје). Да Првиче у пјесми заиста значи првиче или првичје, поткрјепљују многи стихови из пјесме, као такође и ови: . . . „Тебе зове сека у Првиче.“ — Од како смо с' каже удомили, — Нико није дошо у Првиче“ . . . вели мајка своме сину Љутици Богдану. Ужасних се и запитах у чуду: Је ли могуће да брат сестри иде у првичје, мјесто у походе?! . . . Заиста кад бисте рекли нашем сељаку у Боци, да је отишао брат

сестри у првичје, исмијао би вас — питао би вас: кад јој се удао брат или подрепио! ⁽¹⁾

Прем да ми је била на уму она наша пословица „ко брзо суди, брзо се каје“, не могах на ино а да не изречем оваку пресуду о дотичној ријечи прије него сам и растворио Вуков рјечник, јер сам увијек, од како себе знам слушао и читао: да брат сестри иде у походе, а ова њему и својим укућанима у првичје или у првиче ⁽²⁾. А сад да видимо шта вели Вук о тој ријечи у Рјечнику.

Првиче, и. (у Ц. Г.) кадсе први пут иде удатој дјевојци у походе, *der erste Besuch einer Neuvermählten von Seite ihrer Verwandten* . . . (Вуков рјечник).

„Првичје и, (у Боци) *vide* првиче: Дао бих му везену кошуљу,

Што је бегу ташта даровала,

Кад сам шњиме у првичје била“ (Вук. рјеч.)

¹⁾ Глагол подрепити се, појед Вукова, има још једно значење код нас. Н. пр. за човјек који оженивши се, оде да живи на женина добра, вели се: подрепио се, а истога у потсмјеху називљу *подрепи*.

²⁾ а) „Други дан свадбе долазе од невјестина рода у походе, а одма шјутри дан од куће младожељне тазбини у првичје“ (Три главне свечаности . . . [у чланку „Обичаји у Рисну општине бококоторске“], В. Врчевића.);

б) „По другијем крајевима народа нашега, особито у нас, у походе се иде послје неколико дана, а гдјешто и недјеља; али у Рисну први дан послје свадбе иде се од рода дјевојачкога невјести у походе, а сјутрадан од куће младожељне тазбини у *првичје*“. (Живот и обичаји народа српскога“ од В. Караџића);

в) „*Походи* су кад одиви, отац њезин или брат или већ кога има од рода, први пут дође у походе, у дом у који је удата. А *првиче* је кад свекар или девер први пут одведе снаху у њен род у госте“ („Живот Срба сељака“, од М. Ђ. Мидићевића). — Курсива је свуда туђа.

Као што се види, а само горње Вуково тумачење ријечи „првиче“ поткрјепљује значење те ријечи и у нар. пјесми „Јунаштво Љутице Богдана“ и обрнуто. Гледе на то, у Црној Гори (боље у њеком дијелу Црне Горе) и у Сарајеву (а може бити и још у ком дијелу Босне), где је и убиљежена дотична пјесма, нека је ријеч првиче или првичје оног значења као што га Вук тумачи, односно као што га нар. пјесма употребљава, (прем да се и скупљач нашао на чуду, па уписао ту ријеч великим почетним словом!) али првичје у Боци не значи што и првиче у Црној Гори, као што би то Вук хтио у своме Рјечнику. Па и сам Вук својим цитованим стиховима нар. пјесме под ријечју првичје побеђа сама себе и индиректно доказује, да је онако како ја велим, јер мјесто стиха „Да о бих му везену кошуљу“, требало би да стоји: „Дала бих му“..., а ниже вели: „Што је бегу ташта даровала. — Кад сам шњиме у првичје била“. И тада би значило, да је она, по што се удала, први пут ишла с бегом у *првичје*, у род. А кад би први стих био добар, што никако не вјерујем, трећи би требало да гласи: „Кад сам шњиме у првичје био“ (никако била). Па и тако значило би да је њекаква одива први пут по вјенчању походила свој род, а онај што вели „Да о бих му везену кошуљу“, да је ишао заједно с бегом и с њоме као њихова својта. Стихови као што су наштампани, немају смисла.

— Да видимо шта је у ствари. Али реците ми прво, је ли могуће да једна

иста ријеч може имати у једном крају једно значење, а у другом друго?

— Може.

— Која је то?

— Ахар-коњушница; а у Црној Гори ту ријеч узимљу у смислу: чардак или господска кућа.

— Али то је турска ријеч.

— Па све једно. Има их и српскијех колико хоћеш.

— Е лијепа ти хвала што си ми заштедио труда...

— А зар се ћаше усудити да побидаш и Вука и народ црногорски и нар. пјесника?

— Бели ћадијех да изнесем неке своје предпоставке, е нико на свијету није савршен, па није ни Вук.

— Завршио си?

— Јесам.

— А ти као да нијеси читао у истој књизи М. Ђ. Милићевића, коју ти сам наводиш: „У Подибру, и у селима око Краљева првиче се зове кад род први пут дође да види одиву, а походи кад дође други пут?“...

— Јесам. Али то је риједак случај; ту се бркају појмови и употребљавају се ријечи како ко хоће. Него по што се и тако наша не броји у ареопагу језичара, нека мислиш да имаш и ти право — навешћу ти још једну из Врчевићеве књиге: „Низ српских приповиједака“ (стр. 246), која говори теби у прилог. Ево је: „Трећи дан ево из родбине браћа и рођаци у првичје удатој Милици, а осми дан она с ђеверима у пођаче у род“.

ОЦЈЕНЕ И ПРИКАЗИ

С р ц е

од Едмонда де Амијеса.

Вредно је у кратко размотрити о чем Милан прича.

Он се најпре вајка, како му је необично у новоме (VI.) разреду, с новим учитељем; за тим прича један пример самопрегоревања: како је неки ђак II. разреда одважно спасао мало дете да га не

прегазе кола, а оно њему самоме прешла преко ногу, те је неко време ишао на штакама: наводи пример помоћи у невољи како девојчице -- ђаци -- сакупљају седам гроша, дају их малом димначару, који на улици плакаше, што му је толико новаца од зараде кроз шнаг пропало, да не смеде дома отићи; по том је пример како ваља помагати у кући родитељима кад је то погребно, а у исто време и учити: -- један Миланов друг учи и своје школске задаће и замењује оца у радњи и нагледа своју бону мајку. За тим се износи: како онеме своме другу који најбоље учи, ђаци ваља да се диве и да га љубе и поштују, а не да му завиде; после тога је сличица, како деца ваља да признају своје погрешке: -- један од Миланових другова, који нехотице озледи око некоме старцу, признаје своју погрешку и сам се као кривац јавља; по том сличица, да ваља све може: -- како је један, на учењу мучан, ђак трудом, вољом, добио оцене, најбоље после првога ђака у разреду; иза тога је: како ваља по могућству куповати књиге, састављати себи књижицу и брижљиво је нагледати. За тим, како се никад не ваља тужити на своје родитеље: -- ђак, Митић, и ако га отац, пијани ковач, неправедно бије, никада неће да се на њ пожали, већ на против, упорно то одриче; како је непослушни и неваљали ђак, Перић, из школе изагнан, како ђак, треба сам да увиди своје погрешке и да себе за њих кори: -- тако је Милан сам себе корео, што је неко време у раду попустио, те се по ново лати посла; како ваља своме сироме другу учинити поклон у ономе што он воли, како не треба бити горд према својим друговима; како Милан из љубави походи свога болнога учитеља, како увиђа бригу родитеља око деце, јер: „*изгледа да их школа све (родитеље) изједначује и спријатељи*“ (стр. 73); како осећа сажаљење према своме другу, чиј је отац patio на робији шест година; како се ваља сећати својих добрих, умрлих другова, макар и млађих; како ђак треба да моли за опрштај и свога друга, када скриви. После тога, казујући, како је један понудио да жртвује сва своја задовољства да би поправио стање својих родитеља, Милан даје пример, како ваља родитеље своје штедити од трошкова. За тим казује, како је походно завод за глухонеме и

видео каква се деца тамо уче, како жали за својом добром и умрлом учитељицом I. разреда. Напоследку прича, како су испити полагани и како се опростио са својим школским друговима, јер ће учење у гимназији наставити у другом граду, по што му се отац из Београда премешта.

Као што видимо, у овим примерима, изложенима или у лаку опису или у кратким живим сликама, изводи се: како се ђак ваља понашати на улици, у школи и кући; у главном то: како треба осећати љубав према свакоме и указивати је колико је год више могуће, како треба бити паметан и послушан син, а у школи добар ђак и добар друг. Једном речју, све су ово примери, како ваља имати добро срце, које ће бити извор свакога добра. Оваквим примерима срца, доиста се може благодатно на срце утицати.

Миланово детињско, простодушно причање, пуно неисказана миља, гануће до дна срца његове мале читаоце. У њима ће они наћи обичне, скоро свакодневне догађаје, што им се могу десити; у њима ће наћи, што је, у опште, најпотребније имати једном честитом ђаку.

С друге стране, Миланов је карактер пример, како је главни посао васпитачев дивно постигнут, када успе да у својем ђаку развије само сталну радњу, да овај сам познаје шта је добро а шта зло, шта лепо а шта ружно, и да тежи ка ономе што је добро.

Ну, не само да се из овога списка може увидети, какав треба да је ђак, већ и какав треба да је учитељ. А то се види из Миланова простодушна казивања, како о своме, тако и о другим месним учитељима.

Тако, Миланов учитељ буди родољубље у ученицима, приказујући им новог ђака, Призренца и подсећајући их да је он од оне њихове браће из неослобођених крајева; за тим хвали племенито пожртвовање ђака, Јанка, који прима на себе кривицу, да би заштитио свога нејаког друга. Казује се, како добра учитељица I. разреда похађа своје ђаке, кад су болесни, па се брине и о својим пређашњим ђацима; после тога, како су сви месни учитељи добри, ма да неки изгледају зли, и како управитељ школе не може да тражи пензију, јер му је жао раставити се од школе и деце. Износи се, како

учитељ прича: да војнике ваља љубити, јер су то „наши бранитељи“ и да деца пред заставом ваља капу да скину; јер: „ко поштује заставу као дете, умеће да је брани када буде молак“; даље, како их учитељ подсећа, да у сваком свом задовољству ваља помишљати на невољнике, и то приликом: кад се деца радују снегу. Прича се, како су учитељи благе нарави, одани деци и срцем и душом; износи се слика, како учитељ буди у ученицима сажаљење према слепима и показује им значај очнога вида, причајући им, како уче слепа деца, и најзад, како се, на крају школске године, нежно прашта с ђацима.

Из ових бележака, које Милан износи у опис или сличицама, већим и мањим, излази за учитеље поука: да треба да су школи и срцем и душом предани, да се о својим ђацима старају, не само у школи већ и ван ње, па и онда, кад им они престану бити ђацима; како ваља да у њима буде родољубље, пожртвовање, милосрђе; дакле да помоћу живих примера стварају од њих потоње, свесне грађане.

Сваки самога себе васпитава, т. ј. учитељ само буди у ученику тежњу ка истини и добру, а овај, касније, оно, на шта је упућен, сам изучава, испитује; јер, ништа неби вредило, да му се правила за живот с поља натурају. Саморадњом се, дакле, и дете и човек, све више умно и морално усавршују.

Не само да је учитељ овде показао сувремену методу у настави, већ и успехе од ње у Миланову схватању, размишљању, испитивању, као ђака. Сем тога, јасно се види и учитељево понашање у васпитну му раду, што је за сваку хвалу. Тако, вазда је једнаког понашања, има стрпљења, уме собом владати, познаје децу и уме са сваким дететом како ваља поступати, а уз то је и правичан; једном речју, има свега, што је потребно да придобије за се срце дечје.

По што је буђење на самосталну радњу од толиког значаја у васпитању, размотрићемо, како је у томе Миланов учитељ поступао у својим „месечним причама“, којих је на броју 9.

Најпре се буди родољубље причом: како сирото дете, Неготинче, које се напатило у туђини, враћа новац туђинцима, што му га као милостињу дадоше, када

чу, како они грде његову отаџбину. За тим се износи, да је права срећа живот свој дати за српство, казивањем: како у првом српско-турском рату, мали дечко, Нишлија, гине од турског куршума, показујући, с висока дрвета нашој војсци, где се турци налазе. После тога је пример, како ђаче, Параћинче, крадом ноћу устаје и преписује спискове своје оцу, да би овај више за кућу зарадио, па ради тога трпи незаслужене прекоре. У причици о маломе добошару, у којој се казује, како један дечко у првом српско-турском рату и ако рањен у ногу, односи на време молбу за помоћ, те спасава једну српску чету, насликано је јунак-дете; у оној: како је дете сиромашно једног зидара, који је болан у болници лежао, дошло из далека, те неговало другог болесника у место свога оца, па и кад се уверило да он то није, ипак га и даље неговало, све до смрти болесникове, поука је: да ваља своје ближњем у нужди бити на помоћи; у оној: како унук, дете, приликом разбојничког напада, заклања својим телом своју бабу, те добија ударац ножем у леђа, нацртано је самопрегоревање за своје: даље је у сличици: како је син једнога зидара, са опасношћу свога живота, спасао из Дунава свога друга, што се почео давити, изнесено да: „дете јунак, то је нешто божанствено“ (стр. 104); синовља љубав према мајци насликана је у причици: где син, злопатећи се, путује са Авале на Урал (у Јекатеринобург), да види шта му је с мајком, која се никако не јављаше; и најзад, пожртвовање према слабијим и потребитијим од себе, изнесено је у слици: како једно дете на броду, при бродолому, спасава у место себе своју другарицу, а само са осталима тоне у море.

У овим „месечним причама“ учитељ је највише утицао да у својих ђака побуди љубав према отаџбини, љубав према родитељима. Дакле, ове његове приче имају главни смер, да ученике спреме те да постану честити синови и грађани. А, најбоље средство, којим се то постиже, збиља и јесу одабрани примери из живота.

Родитељи треба да се непрестано брину о васпитању своје деце. Писац је то имао на уму, те је и њих уплео у различитим сличицама, у којима се о њима казује или у којима сами они казују. Ту се може наћи примера, на који

начин отац и мати треба да се старају о својем детету.

Да видимо најпре, како отац утиче на свога Милана.

Он га храбри да устраје у учењу. Између осталог, вели му: „*Твоје су књиге твоје оружје, твој је разред твоја чета, бојно поље, цела земља, а победа људска образованост*“ (стр. 11). Другом приликом, кори га благо што је непристојном речју увредио своју мајку, па га казни тиме што му наређује, да га за неко време не љуби у руку. За тим буди у њему љубав к раду, учи га како ваља бити захвалан своме учитељу, тумачи му, у чем се састоји љубав према отаџбини. Светује га, да пази кад иде улицом и да се склања с пута онима, којима то треба учинити, те, измеђ осталог, репо вели: „*Поштуј улицу: васпитање народа суди се пре свега по његовој држању на улици. Где нађеш неуљудност на улици наћи ћеш је и у кући*“ (стр. 69); упознаје га с радом и значајем вечерње школе, објашњава му, колико су поштовања достојни велики људи, што се брину о читавом једном народу; показује му очигледним примером, како ваља поштовати својега учитеља, одлазећи с њим у походу своме староме учитељу у пензији, светује га, да се увек сећа својих школских другова, ма они били занатлије или др. раденици; учи га како треба да поздравља отаџбину у данима празника, и говори му о значају школе.

Све то казује отац с толиком јасношћу, с толиком љубављу, да ће јамачно бити права милина и велика корист по мале читаоце, када те врсте буду читали.

Причицама и саветима, подстиче, дакле, отац у сину вољу на рад, буди у њему родољубље, љубав према школи и учитељу; учи га какав да је ван куће и школе; а кад у чем скриви, бира за њ смишљене казне, које ће утицати на његово срце. Својом очинском љубављу, утврђује он, на тај начин, и потпомаже учитељев рад, дајући светога значаја својим речма, каквога оне доиста и могу имати код деце, чији су родитељи одмерени у васпитавању својега порода.

Па и мати треба да има свога удела у васпитавању детета.

Миланова мати буди у Милану поштовање према дечјим пријатељима у опште. Она благо кори сина, што је прошао

мимо једне сиротице, те јој није уделио; буди у њему побожност и подстиче га на добра дела, којима ће се једино постићи вечни живот; води га у сиротињски дом да види; како тамо деца живе, кори га, што се у нечем неуљудно понашао према оцу, па га светује да одмах моли оца за опроштај, а при свршетку школске године опомиње га, да се опрости са својим школским друговима, ну да их се вазда сећа.

Миланова мајка буди дакле у њему милосрђе, љубав према друговима, људма у опште, и подржава га у вери, корећи га благо кад што згреши.

* Те тако, утиче она у истом правцу у ком и учитељ и отац, т. ј. што се тиче васпитавања детињег срца. А, како је, као и свака мати, најближа детињем срцу, па на њ највише, најумешније и најприродније може утицати, то она може, тако рећи, помоћу своје неизмерне љубави, усадити у само срце све оне савете, и учитељеве и очеве, — дакле, највише припомоћи да од детета постане човек, у правом смислу речи, човек од срца.

На тај начин, показано је овде, како школско и домаће васпитавање треба једно друго да потпомажу, попуњују.

Писац је доста најобичнијих прилика изнео, које родитељима, при васпитавању деце њихне, могу бити од велике користи. С тога, није чудо, што ову његову књигу називљу „*Златној књиги*“ и што је онако свуда оберучке „*приплена и ушла у све школе и у све породице оба дела света*.“

Има дивне поезије у овоме спису. Она је или у описима и сликама или у размишљањима, налик на беседице.

„*Месечне приче*“ су највеће слике у књизи, израђене у живој радњи својих јунака. Највећа је с *Авале на Урал* (стр. 130). Све су занимљиве, ма да је у њима по негде и сличности, у извесним главним идејама. Нама су највише упале у очи: она слика, када деца, по упуству управитељеву, скидају капе при проношењу (стр. 21.-23), на смрт малог Нишлије, извидника (стр. 23-26); похода Миланова оца код свога старога учитеља (стр. 88-95), како се уче деца у заводу за глувонеме

Има дирљивих беседица, веома појмљивих за децу, као: о значају школе (стр. 10-11), о поштовању дјечих пријатеља

(стр. 13-14), о значају матера и о поштовању, што им деца дугују (стр. 17-18), о љубави према отаџбини (стр. 48-49), о нади на вечни живот (стр. 50-51), о томе, како увређена родитеља треба молити за опроштај (стр. 139-140).

Измене, које је преводилац учинио, замењујући туђа имена особа, градова и земаља српским, умесне су и згодно учињене.

Језик је у опште врло добар, само је по где-где грешака, на пр.: *неблагодаран* (М. захвалан, стр. 140), *благодарил* (М. захваљујем, стр. 144), *идућег дана* (М. потоњег, стр. 116), *идуће јесени* (М. потоње, стр. 149), *варош* (М. град, стр. 150), *варошки* (М. градским, стр. 11), *с дугим капутом до ногу* (М. до колена, стр. 8), *да сам посетио* (М. походим, стр. 27). На много се места грешки у употреби присвојне заменице. Тако се вели: „За тим донесе Јоца слику његова оца“ (М. свог стр. 19), „од мојих другова“ (стр. 27, м. од својих), „видех многе моје другове“ (М. своје, стр. 31), „будеш гледао... високе планине твога завичаја“ (М. свога, стр. 49), „сад ћеш се растати с твојим друговима (М. са својим, стр. 149).

Издање ово урешава и 50 слика, позајмлених од књижара издавача из Милана. Оне су лепо израђене, само је по нека местимице замрљана, а на неким се јасно опажа да су из туђине.

Држимо, да ће се свако, ко прочита ову књигу, као год и преводилац понадати, да ће она код нас наћи: „одзива и допринети врло много облаговођењу срца наше младе Србадије.“

С тога и поклонисмо оволико пажње.

У Београду, 12. јула, 1896.

Милош Н. Пејиновић.

Safet-beg Redžepašić-Bašagić. (Mirza Safvet): Trofanda iz Hercegovacke Dubrave. 1890.—1894. Vlastitom nakladom pisca. Zagreb 1896. Knjigotiskara C. Albrechta. (Jos. Vitasek).

„Трофанда“ су лирске пјесме назване том турском ријечју, која значи првијенци, плодови сваке воћке, а Сафвет бег Башагић то је млад појета, Мухамеданац из Невесиња у Загребу. Ако још додамо да је Мирза Сафвет, који стоји на књизи уз име пјесниково, његов обични псеудоним, онда можемо да преврнемо први лист и загледамо унутра. — На другом листу посвета: захвалан унук успомени милних дједова Лутфи бега Реџепаша Башаге, муселима

невесињског и Деде паше Ченгића, царског мири мирана, приказује своју књигу. На трећем листу стоји мален и незнатан предговор у стиховима, а послје њега нижу се, све до краја књиге, краће и дуже пјесмице бега-пјесника.

Да је, како није, ми бисмо се „Трофанди“ од срца радовали. Бег Башагић је наше горе лист, а „Трофанда“ су његове прве пјесме. Његово име добро нам је познато још из наше „Бос. Виле“ од прије неколико година, а познат нам је доцније из „Гласа Херцеговца“, „Вијенца“, „Дом. и Свијета“, „Побратима“ и других загребачких листова, гдје је бег-пјесник обилато радио. У овој књизи пјесама, пуно је разноликости у сваком погледу: ту су и стихови и наслови и ријечи, све пуно шаренила и разноликости. Но откуда је то, да, и поред свег тога, послје прочитавања, остасмо у старом расположењу; и то опет има својих разлога.

„Трофанда“ би била заиста добра гаранција сваком издавачу (или као што би бег-пјесник рекао накнаднику) за његов фин и једар укус у спољашњој елеганцији књиге, али пјеснику не би била ни у колико гаранција за његов таленат. И овдје вам је оно Хамлетово: ријечи! ријечи! ријечи! На још када би се ушло у дубљу анализу саме личности пјесникове, како нам га ове пјесме представљају, нашло би се много нечег што не испољава срце писца „Трофанде“ кога је одредило Провиђење да буде пјесник свога народа. Да ово није само кратак приказ, него да је критика, истакли би на углед и неколико стереотипних фраза, бесмислених и чудних алузија и неколико вулгарних поређења. Показало би се, да је сва „Трофанда“ једна жива реминисценција на све пјеснике с којима је бег у додир долазио. Осим источњачких пјесника и неколико хрватских и нешто мало српских (с којима се је он у осталом најмање дружио), видјели бисмо како је Хајне оставио силне импресије на бега Башагића, у многим пјесмама а нарочито у Ашиклијама, да су многе ушљед тога суште имитације. — Угледали се на једног великог пјесника, то у држави књижевности није никакав злочин, али многи пјесници (као и критичари) не умју да повуку границу између угледања и копирања. Угледали су се и највећи пјесници својих времена; јер права појезија не може бити без своје претходне школе, а угледања у првим радовима пјесниковим, то је школа његовог пословања до савршене еманципације. Мал те не сва појезија овог вијека имала је за узор Бајрона, на кога су се многи угледали, а кога су многи и слијепо копирани.

У „Трофанди“ има пјесама у којима се пјесник угледа мало слободније него што би могло бити дозвољено; но поред тога има их нешто и сасвим самостално испјеваних, које би у осталом тешко издржале и најблажије захтјеве модерне лирике. Гдје

пјесник љуби, тугује или се весели то је још како, али гдје пјесник мисли и филозофира, те су пјесме испале много несрећније. (Н. пр. Искрице, Ситнарија, неке пјесме у одијељењу Човјек и Свијет). Али без разлике у свакој оскудијева топлоте, полета и истинског пјесничког одушевљења. У сваком свом расположењу пјесник је нешто намргођен, ћутљив, неповјерљив. Нема оне оданости и искрености, без које лирска пјесма не може да буде. То су вам само ријечи, наслови, стихови и т. д. без живота, без топлоте и без појезије. То су рефлекси доста млаке фантазије, која није у стању да се одалечи од обичних ријечи и обичних мотива. Каквим наopakим језиком пјева своје народу пјесник Башагић, који је рођен у нашој Тоскани — у Невесињу, гдје се го-

вори најчистији српски језик, ево само, примјера ради, неколико ријечи из „Трофанда“: прем, толи, бајословни, јербо, здвојно, руј, величајно, нука, позорно, звијежђе, излик, краси, слови, трухла, снует, бигљисати, свјетло, снше и т. д. — Оваким накардама, на жалост, кишти сва „Трофанда“. Осим тога бег пјесник гледа се мало попріјекo и са граматичким и са неким елементарним правилима појетике. Уопће је „Трофанда“ дошла на своју пијацу прије свог времена, те није чудо што јој недостаје сласти којом обилују зрели плодови правих и истинских пјесника.

Traurig aber wahr.

Јонатан.

Биљешке из књижевности

Три аманета, једна неиспјевана пјесма у споменицу † Љ. Ненадовићу. Бр. 41. Вршачког „Српства“, у своје подлиску, донио је овај дивни рад, кога је написао наш одлични сарадник, познати српски књижевник г. Бранислав Нушић, краљ. срп. конзул у Приштини.

Грађанин. Од 1. октобра о. год. г. Никола М. Косанић у Панчеву, под горњим насловом покренуо је лист за автономне, просвјетне и материјалне потребе. Лист излази један пут у седмици а стаје годишње 4 фор.

Н. Таушановић и Јов. Ђаја у Биограду, радикални прваци и бивши министри, од 1. септембра о. г. покренуше лист „Народ“. Цијена је листу за Србију 24 динара.

Србија. Ово чувено дјело покојног професора Владимира Карића преведено је на руски. Преводилац је Кузнецов млађи.

Нова земља. Неуморни бугарски пјесник и књижевник, Иван Вазов написао је нови роман под горњим насловом. У овом је роману седам одјељака, који износе догађаје из политичке историје ослобођене Бугарске, од 1878.—1885. год. Исти роман у српском пријеводу почети ће износити цетинска „Луча“.

Метеоролошка опажања у Босни и Херцеговини. У државној штампарији у Бечу, о трошку босанске владе, штампана је књига под насловом: „Ergebnisse der metereologischen Beobachtungen der Landesstationen in Bosnien-Herzegowina im Jahre 1894“.

Зврцало, шаљиви лист, почео је излазити у Ст. Бечеју. Главни му је сарадник Сремац. Лист излази два пута у мјесецу.

Војвођанин. Покрај „Зврцала“ у Ст. Бечеју излази и овај лист, који се бави: забавом, просвјетом и привредом. Излази један пут неђељно.

Одабране приче Алфреда Хеденстјерна. Из свезака „Дела“ за јуни, јули и август о. год., отштампано је девет Хеденстјернових прича, које је на српски превео Ј. Д.

Целату или Лекару, зове се други дио Тасиних биљешака, који је штампан у „Српском Архиву за цјелокупно љекарство“.

У „Делу“, у свесци за септембар о. г. почела је излазити из пера г. Љ. Јовановића цртица из прошлости српске с краја XVII. вијека: — Ђорђе Бранковић лажни потомак старих српских деспота.

Максим. Ваљани професор учит. школе у Сомбору г. Мита Калић, познати писац шаљивих комада, написао је нову шаљиву игру „Максим“, коју је наградила Матица Српска са 200 фор., из фонда Јована Наке.

Љетопис Матице Српске уређује Милан Савић, Књига 188. — 1896. Свеска четврта. У Новом Саду, Штампарија Српске Књижаре Браће М. Поповића. 1896. Садржај: Адам Драгосављевић српски књижевник (са сликом) написао Ђорђе Магарашевић; Тукидид и његова значајност на пољу историографије. Написао др. Ђорђе Дера; Успомене из нашег црквено-народног живота од дра Теодора Мандића II. 1864.—1867; Толдијина љубав. Спјевао Јован Арањ, превео Згајова, V. VIII. пјесма; Хумор и хумористе у књижевности српској. III. Змај Јован Јовановић. IV. Илија Огњановић-Абуказем. Од Милана Савића;

Други додатак грађи за природописну номенклатуру и за рибарско оруђе. Сабрао Мојо Медић (свршетак); Споменци. Пјесме Алексе Шантића; Писма Ђуре Даничића Јовану Бошковићу, са допунама за штампу приредио Ђорђе Магарашевић (наставак); Културне појаве у српском народу: Женске учитељске школе, од А. Варађанца; Умјетност: Изложба вајарских радова Ђорђа Јовановића у Новом Саду, од М. С-ћа; Књижевност: Српска књижевна Задруга. Поглед на њезин значај и досадашњи рад, од Тихомира Остојића; за тим су приказане ове књиге: Josip Kozarac, Mira Kodoliceva (др. Каменко Суботић); Ђ. М. Станојовић, из науке о свјетлости (Стеван Милованов); Ст. Сремац: Ивкова слава; Св. Ђоровић: из Мостара; В. Пушибрк, Постанак и развјатак српске православне велике гимназије у Новом Саду.

Дневник нашег праоца Адама од дра Казбулбуца општампан је из „Бубња“.

Из Херцеговине приповијетке Свет. Ђоровића, ових дана издала је књижара Сретана Ђорђевића. У Београду штампано у краљевско-српској држ. штампарији 1896. Цијена 1 динар.

Марков гријех, зваће се приповијетка из Мостара од Свет. Ђоровића, коју ће издати књижара Срет. Ђорђевића у Београду. Књига ће изнијети до 6 штампаних табака.

На мирисном Златибору од Срет. А. Поповића: Ова књига изашла је у издању књижаре Срет. Ђорђевића у Београду 1896. Цијена 80 пара дин.

Из народа и о народу, књига нашега вриједног сарадника Луке Грђића-Бјелокосића, изашла је из штампе. У њој су описани неки српски народни обичаји из Херцеговине. Ма да су исте обичаје описивали и покојни Врчевић и Памучина, ми смо ипак врло захвални г. Бјелокосићу што се и он потрудио да нам их изнесе и тако сачува за цитоње нараштаје. На жалост морамо признати, да се ови обичаји мало по мало одбацују, те ће се некада само из оваких књига знати, да су некада постојали. Књигу најтоплије препоручујемо.

Босна и Херцеговина на миленијској изложби. Земаљска влада за Босну и Херцеговину, издала је књигу под горњим насловом. Из ње се види, како је заступљена Босна и Херцеговина на мађарској изложби

Никодим, епископ далматински написао је другу књигу „Правила православне цркве с тумачењима. Књига је штампана у Новом Саду, а издала је књижара А. Пајевића, Свима Србима, а нарочито овим у Босни и Херцеговини, препоручујемо, да ову лијепу књигу набаве.

Балканска царица. Ово чувено дјело узвишеног пјесника Кнеза Николе I. преведено је и на њемачки под насловом „Nikolaus I. fürst v. Montenegro“ **Kaiserin des Balkans Dramatische Dischnng E. Ebering Berlin 1896. M. 4.** —

У престоници. Душан Рогич, издао је у засебној књизи свој роман „У престоници“. У њему су ови одјелци: 1. Црвена ружа; 2. Изненадан састанак; 3. Понос се буди; 4. Нов живот.

Женско царство, лијена приповијетка Антона Чехова, преведена је на српски, а издала је књижара Велимира Валожића из Београда. На књизи не стоји ко је превео ову књигу и с кога је језика превео, а то свакако треба означити. Овако ће можда многи читалац помислити, да је Антон Чехов српски приповједач. Цијена је књизи 60 пара динарских.

Братство. Изашла је из штампе седма књига „Братства“, што га издаје „Друштво светога Саве“ са овом садржином: Растко Немањић, круг пјесама од Вл. М. Јовановића. — Шта вриједи просвета у народном животу? од М(омчила) Ив(аннића). — Поред Топлице, путописне бијешке Тих. Ђорђевића. — Марија с Лопуда, дубровачка приповијест Лује В. Адамовића. — По кумановској и скопљанској околини. Манастир Забел од Јована Х. Васиљевића. — Како је, Настас Налбантин тражио срећу и нашао је прича П. Вукићевића. — Браћа Недићи, животописне црте од Косте Т. Андријашевића. — Отац, цртица из Херцеговине од Свет. Ђоровића. — Стрижење, народни обичај у Сврљигу, описао Алекса Васиљевић. — Што рђаво наумиш одуми, по народној приповјетци, написао Андра Глигоријевић. — Српска народна здравица из Босне, приближно Душан С. Поповић-Момир. Божја казна, по народном причању препричао Андра Глигорјевић. Мома жељна свог војна, пјесма из пиротског округа, приближно Андра Глигорјевић. — Школе у скопљу, од М. В. Веселиновића. — Светосавска вечерња школа извјештај од Јов. Миодраговића. — Српски Владоци у Дому Друштва светога Саве, на Видовдан 1896. извјештај од М. Ив. — Заборављени некролог родољубу учитељу пок. Марку Поповићу од Алексе Васиљевића. — † Протопрезвитаер Лазар Поповић, некролог од Лазара Богдановића. — † Јока Илијићка некролог од Свет. Ник. — Ову лијепу свеску „Братства“ уредио је одлични књижевник српски а наш сарадник Момчило Иванић.

РАЗНО

Вјенчање Њезиног Височанства кнегињице Јелеке, кћери узвишеног Господара Црне Горе кнеза Николе I, са Његовици Височан. Краљевићем Виктором Емануелом принцем мануљским обавило се у суботу на 12. пр. мј. а у старом и древном Рилу, престоници Италије.

Авђо среће и мира, нека вјечито лебди и ст. згрљанијем душама младенаца!

Споменик на Орлову кршу. По нацрту Њезина Височанства кнегињице Јелене, израђен је и довршен на Орлову кршу споменик блаженопочившем господару митрополиту Данилу. Споменик је израђан од камена са Љубовића.

Нова зграда Матице Српске у Новом Саду, која ће се скоро подићи, стајаће 11.356 фор.

Михајло Димитријевић, познати српски глумац, постављен је за професора у драматском приказивању на глумачкој школи у Загребу. Честитамо!

Коло младих Срба, зове се друштво у Будимпешти, које се образовало на 3. пр. мј. За предсједника изабрало је: г. дра Божицара Јевтића, адв.; за подпредсједника г. Бошка Коњевића, докторанда медицине; за тајника г. П. Стојковића ригорозанта права; за књижничара г. Јована Петровића, правника; за благајника г. Ђурђевића трговца.

Одликовање. Њ. Ц. В. Султан, одликовао је лентама ордена *Шефкама* кћери Њ. Гис. кнеза Николе, кнегињицу Јелену и кнегињицу Ану, а и велику кнегињицу Милицу, супругу великог кнеза Петра Николајевића; лентом Медедије: г. Валтазара Божишића, министра правде и познатог српског пјесника војводу Симу Поповића, министра просвјете.

Црногорац на стражи. Ову слику Греговићеву, четинско грађанство предаће принцу Напуљском на дар за успомену. Ова је слика израђена у Трсту, како се јавља, дивно и умјетнички.

Одликовање Његово Височанство, витешки књаз-пјесник црногорски, *Никола I,* како у новинама читамо, изабран је од орнитолошког друштва у Москви за његовог почасног члана!

Српска црква у Митровици. На Косову у Митровици, сложна браћа право-

славни Срби, започели су зидати своју српску цркву, храм Св. Саве. Боже дај, да буде сретно и да се из тога храма прими у небо жеља и молитва Српског народа!...

Одликовање. Вриједни г. Др. Миленко Р. Веснић, професор међународног права у Биограду изабран је за дописног члана института за међународно право у Мљецима. То је први Србин коме је у дио пало, да буде први члан тога друштва и за Србију, Угарску, Румунију, Бугарску и Грчку. Евала му и живио!

Марко Попов Чупић, одушевљени свјештеник загорачки, који се и у боју на Грахову јуначки борио, за крст часни и слободу златну, на Крстов дан о. год. славио је своју педесетгодишњицу свјештеничког рада! Бог га живио!

Освећење темеља српске прав. цркве у Маглајанима, на В. обавиће се на 14. (26) октобра о. г. о Св. Петки. Добровољне прилоге примаће срп. прав. цркв. школ. општина (у Маглају на В. пошта Рудолфстал). На овој свечаности судјеловаће Бањалучко пјевачко друштво.

Споменик Јовану Хусу. Наша омиљена браћа Чеси сјетили су се свога великана, свога реформатора Јана Хуса, па му ето подижу у Златном Прагу, на Витлејем кој пијаци красни споменик Слава Јовану Хусу! Слава браћи Чесима!

Споменик Ивану Филиповићу. Хрватско педагошко литерарно друштво уз помоћ хрватских родољуба и скупљањем прилога, подигнут ће споменик Ивану Филиповићу, који је увијек и према својој браћи Србима братски осјећао и љубио их.

Славенски језик на градачком универзитету Др. Карло Штрекељ постављен је на универзитету у штајерском Грацу, за професора словенске филологије с особитим обзиром на словенски језик и књижевност.

Забава са игранком. Српска омладина брчанска на 26. пр. мј. на Митровдан приредила је забаву са игранком у просторијама хотела „к цару аустријском.“ Осим пјевања давала се „Владимир и Косара“ драма у три чина.

Дантеов споменик. Бесмртном пјеснику „Божанствене комедије“ Дантеу Алигије-

рију, како листови јављају, ових дана откривен је споменик у Тријенту, у јужном Тиролу.

Слана киша У Америци у граду Еванстону пролетос падала је слана киша. Пљусак је трајао два сахата а кад је сунце осушило улице, град се бијелио под сњежним покровом. Како научни људи веле, то долази стога, што западни вјетар прелази преко Сланог Језера, које је гушће од Мртвог Мора, ушљед велике соли у њему.

Поларни путник Нанзен, за књигу коју сада пише о својој пошљедној експедицији на сјеверни пол, добиће од једног кристијанијског књижара 100.000 круна норвешких. Исто дјело превешће се и на њемачки, па и за тај пријевод Нанзен ће примити 100.000 круна.

Коњ и обичаји старих Срба. Ваљани и дивно уређени Биоградски „Трговински Гласник“, у своме 121. броју од ове год. доноси ову занимљиву биљешку: „Између многих српских стари божићних обичаја, који и данас живе, постојали су и ови: 1. Сваки одгојивач коња стављао је у очи Божића пред двориште по један свјежањ сијена. За тим један коњ пуштен да полако сам иде улицом. Онај домаћин, на чије је сијено тај коњ дошао, сматрао је да ће му бити добра жетва; 2. Ђевојке су улазиле рано на Божић у мрачан коњарник, па ако се која прва дотакла коња, знак је био: да ће се до другог божића удати; 3. Ђевојке су три пута куцале, у јутру, на Божић, на коњарничка врата, па ако захрже коњ, сматрале су такође за

предзнак удаје; 4. У Босни и сад постоји обичај, да се коњима поздраве Божић пуцањем преко коњарника. За овај циљ двије (било мушке или женске) главе из куће оду рано коњарнику с пушкама и то тако, да једна стане с једне а друга с друге стране коњарника. За тим једновремено опале из пушака у вис преко коњарника кликнувши: срећан и честит Божић! Ако коњи тада захржу, тумачи се да ће бити у скоро крајине.“

Друштвена сијела. И ако смо ми у Мостару далеко од свјетскијех великијех позоришта и забава, наше ваљано пјевачко друштво „Гусле“ побринуло се, да нашем грађанству овај недостатак по могућности надокнади, те као сваке године, тако и ове, друштво „Гусле“ установило је и отпочело ред својих сијела, која се дају сваке суботе. Прво сијело отворено је на 19. пр. мј. Предсједник друштва су неколико искрених ријечи поздравио је госте. Друштво је отпјевало три пјесме а биле су и двије декламације, па читање једне Нушићеве приче, за тим је била томбула, а за овом изведена је красно жива слика у три призора „Препраг и Ненад“, која је присутне очарала. За оваке слике највише се имаде захвалити неуморном друштвеном бајрактару и почасном члану г. Манојлу Јелићу, који својом умјетношћу доприноси љепоту слика. Овака сијела приређена у српском чистом духу, сваки ће Србин искрено и од срца поздравити, јер она нашој омладини дају воље и полета, да се што боље оснажи за витешки позив, кога јој света домовина у свети задатак ставља.

У М Ј Е Т Н О С Т

Дваеспетогодишњица глумовања Св. Динуловића. Српско позориште већ од неколико година почесто слави четвртвјековне јубилеје својих чланова. Један од најврснијих глумаца српских г. Светислав Динуловић, редитељ и стални члан краљ. срп. нар. Позоришта у Биограду, славио је 4. Октобра такођер тако славље. „Колико је Динуловић (пишу Мале Новине, бр. 273., том приликом) омилен у публици, виђело се приликом ове јубиларне представе Позоришна кућа ибла је пуна као око! Лијепо и значајно

признање. А г. Динуловић је таку пажњу и заслужио. Жив, окретан, свагда готов за шалу и пошалицу, пун свјежих једрих досјетака и лијепих комичких импровизација, г. Динуловић је читање двије генерације разведравао и разгаљивао својом глумом.

Госп. Динуловић је тако рећи, већ постао једна Биоградска интересантност, као што је има Париз у Коклену и Беч у Тевелеу. Кад Биограђанин добије госта он га води на Калимегдан, у Град, у Топчидер, у Двор, у Музеј, у В. школу,

у Н. Банку и. т. д. и. т. д., и наравно, у Позориште. И ту ће обично, као да би госта сиремио на најпријатније изненађење, додати још: „А сад да видиш и нашег Динуловића!“ Ово је толико карактеристично, да је ту већ излишна свака друга ријеч похвале и признања, коју треба да, у овоме тренутку, изречемо овоме вјерном и вриједном свјештенику Талије. Г. Динуловић је љубимац нашег Биоградског друштва; он је потреба нашега Позоришта, у овом свечаном тренутку његова живота ми смо дужни, да му то признамо; а то признање наше њему је на хвалу и понос, то је ободрење и јуначење на исти такав даљи плодан рад; то је уједно и највећа награда умјетнику, нека му је, дакле, хвала и слава!“ — Тога дана примао је јубилар у свом дому честитке пријатеља својих и и глумачке умјетности. Међу овима био је један од прих г. Љуба Ковачевић, министар просвјете. У вече се давала у Позоришту Рајмундова чаробна игра Р а с п и к у ђ а, у којој је слављеник играо најприје улогу слуге Флотвелова а пошље старога Валентина. Том је улогом г. Динуловић почео своју глумачку каријеру. Најприје је оршестар одсвирао Д и н у л о в и ћ е в м а р ш, који је компоновао г. Бродил, капелник Дунавске дивизије. Затим је на отвореној позорници слављеника окружена члановима позоришним, поздравио најстарији члан г. Марко Станишић. За тим је добио од управе сребрн, а од неколико чланова вијенац од природног цвијећа, а од гђе Тодосићке сребрн лаворов вјенчић, на чијим листовима су исписани комади, у којима је госпођа са слављеником приказивала, и напошљетку је добио од својих колега и колегиница златан ценни сахат. Најпошље је г. И. Станојевић одекламовао пјесму г. Драг. Брзака, спјевану за ову прилику у част јубилареву, у којој црта глумачки живот, који мора да плаче кад му се пјева, а да пјева кад му се у истину плаче. За тим је била представа, а пошље представе пријатељско вече „Код руског Цара“, ће је био лијеп број колега и пријатеља слављеникових. Право, живео Д и н у л о в и ћ!

(„Бранково Коло.“)

Протићево позоришно друштво, које се у Мостару савило преко пет, шест

нећеља, завршило је низ својих представа са „Ђевојачком клетвом“ и отпутовало у Далмацију. У прошлом броју нашег листа поменули смо укратко, комаде које је давао на нашој позорници и дотакли се површно оних глумачких снага, које су прве утиске учинили најповољније на наше гледаоце. Ми бисмо и на завршетку његових представа могли да са лијепом симпатијом говоримо о истим члановима ове, красне и одабране позоришне дружине; но било би излишно, јер Протићево друштво, које неких 20 година иде од мјеста до мјеста српског, познато је са своје способности у првом погледу, а у другом, са своје савјесности у вршењу дужности и јавном опхођењу. Данас, када код нас Срба има неколико путничких позоришних дружина, које од Тимока до Угз и Драве из године у годину видимо гдје крстаре, можемо да са задовољством признамо, да Протићево друштво држи високо, изнад свијех, свој реноме, које му је уважено и код нас Срба с ову страну Саве и код оних са оне стране, а тако и Срба у Краљевини. То ријетко поштовање, заслуга је самог управитеља ове српске дружине, који је имао увијек, поред осталог пред очима и достојанство српске Талије, с чим се иначе не могу похвалити многе наше путничке поз. дружине, које постоје и које су постојале. На тај начин ангажирао је за себе г. Протић врло ваљане глумачке снаге, којима би се подигла и богатија позорница, што је свакако вриједно сваке хвале; а на тај начин кадар је био да успостави онај респект и поштовање позива, којим се одликују чланови његовог друштва.

Својим кратким бављењем у Мостару, својим представама (22), он је само освјежио симпатије које су Срби Мостарци према њему од првог састанка гајили. Пјевачко наше друштво „Гусле“ указало му је своје поштовање, судјелујући вољно својим пјевањем приликом представе „Бој на Косову“, а српско грађанство својом редовном посјетом. — Сада желећи срећан пут и добар успјех, желимо да се наскоро поврати и опет у нашу средину, гдје га у свако доба чека топла љубав и искрено признање.

—j—